

ZVEZA ZA TEHNIČNO KULTURO SLOVENIJE
57. SREČANJE MLADIH RAZISKOVALCEV SLOVENIJE

RAZPISANO PODROČJE: GEOGRAFIJA

PRIHODNOST PREHRANSKE SAMOOSKRBE V OBČINI PUCONCI

AVTORICA NALOGE:
ŽIVA ČERPNIJAK

MENTORICA:
MATEJA ŽÖKŠ, PROF. GEOGRAFIJE IN PEDAGOGIKE

PUCONCI, 2022/2023

ZAHVALA

Zahvalila bi se mentorici, ki mi je s svojimi nasveti, spodbudnimi besedami in strokovno pomočjo pomagala oblikovati raziskovalno nalogo.

Prav tako bi se zahvalila zaposlenim na Krajinskem parku Goričko, ki so s svojim strokovnim znanjem svetovali pri raziskovalnem delu naloge.

Zahvaliti se želim še zaposlenim na Občini Puconci, Razvojnemu zavodu občine Puconci in KGZS Murska Sobota za vse posredovane podatke, ki so mi pomagali oblikovati teoretični in raziskovalni del naloge.

Zahvalila bi se tudi županu Občine Puconci, gospodu Urošu Kamenšku in državni sekretarki, pristojni za področja kmetijstva, hrane in ribištva, gospe Tatjani Buzeti, ki sta si vzela čas, da sem jima predstavila izsledke raziskave, in da sta odgovorila na nekaj vprašanj.

Hvala tudi Kmetijama Šukar in Vlaj, ki sta se odzvali na povabilo za intervju.

Zahvaljujem se tudi vsem ostalim učiteljem, ki so mi s svojim tehničnim in strokovnim znanjem pomagali dokončati raziskovalno nalogo.

Seveda pa naloga ne bi bila izpeljana na tak način brez vseh, ki so se odzvali na anketo. Vsem anketirancem še enkrat iskrena hvala.

POVZETEK

Občina Puconci ima zelo dobre naravne pogoje za razvoj kmetijstva in posledično veliko možnosti za povečanje lastne prehranske samooskrbe. Ima zelo razgiban relief, raznoliko podnebje, rodovitno prst in vodna zajetja. V odvisnosti od prej naštetih dejavnikov so se razvile različne kmetijske panoge. Kljub zelo dobrim naravnim pogojem se število kmetijskih gospodarstev zmanjšuje, območja z zelo rodovitno zemljo pa zaraščajo v travnate površine in gozdove. Uspešno razvito kmetijstvo je odvisno od družbenih dejavnikov, na katere v veliki meri vpliva država. S pripravo Strateškega načrta kmetijske politike 2023–2027 želi spodbuditi trajnostno pridelavo hrane in povečati samooskrbo prebivalstva.

Namen raziskovanja je bil, glede na dobre naravne in družbene pogoje za razvoj kmetijstva, analizirati prehransko samooskrbo in preveriti prihodnost prehranske samooskrbe prebivalcev občine Puconci. S pomočjo anketnega vprašalnika smo analizirali mnenja prebivalcev o prehranski samooskrbi ter iskali razlike glede na starost in status aktivnosti pri rabi tal in proizvodnji kmetijskih proizvodov. Iz odgovorov smo poskušali oceniti verjetnost povečanja prehranske samooskrbe v naslednjih letih in iskali razloge za opuščanja. Sodelujoče v anketi smo povprašali o nakupovalnih navadah in katerih kmetijskih proizvodov si želijo v občini še več. Analizo raziskave smo predstavili tudi županu občine Puconci, gospodu Urošu Kamenšku, in državni sekretarki, pristojni za področje kmetijstva, hrane in ribištva, gospe Tatjani Buzeti, ki smo ju prosili za mnenje in povprašali o prihodnosti lokalne prehranske samooskrbe. V intervju smo vključili tudi dva lokalna ponudnika in njuno mnenje.

Ugotovili smo, da je v občini dovolj obdelovalnih kmetijskih zemljišč za zagotovitev potrebnih količin hrane za prebivalce občine. Velika večina anketiranih ima doma vrtove, med tistimi, ki jih nimajo, je največ zaposlenih. Največ anketirancev, ki obdeluje njivske površine, je po statusu aktivnosti kmetovalcev. Meso pridelujejo v majhnih količinah. Živali za meso vzreja 24 % anketirancev. V nasprotju s slovenskim povprečjem v občini pridelujejo največ svinjskega mesa. Perutninsko meso, ki je najbolj pogosto v Sloveniji, vzreja le 5 % anketirancev. Raziskava je pokazala, da si povečanja obsega vzreje živali želijo predvsem tisti, ki se že ukvarjajo s kmetovanjem, obseg pridelave sadja in zelenjave pa vse anketirane skupine. Anketiranci si želijo več lokalno pridelane hrane, kar nakazuje na to, da se zavedajo pomena lokalne samooskrbe. Med raziskovanjem smo ugotovili, da podrobnih podatkov o prehranski samooskrbi na občini ne beležijo, tako da je lahko ta raziskava vzpodbuda, da se to spremeni.

Ključne besede: *prehranska samooskrba, občina Puconci, Slovenija, kmetijstvo, prihodnost prehranske samooskrbe*

ABSTRACT

The municipality of Puconci has very good natural conditions for the development of agriculture, and consequently a lot of opportunities to increase one's own nutritional self-sufficiency. It has a very rugged relief, diverse climate, fertile soil, and water bodies. Depending on the factors listed above, various agricultural branches developed during the time. Despite the very good natural conditions, the number of farms is decreasing, and areas with very fertile soil are becoming grassy areas and forests. Successfully developed agriculture depends on social factors, which are largely influenced by the state. Within the Common Agricultural Policy (CAP) Strategic Plan (SN SKP 2023–2027) the state of Slovenia encourages sustainable food production and promotes self-sufficiency by the inhabitants.

The aim of the research was to analyse food self-sufficiency and check the future of food self-sufficiency of the residents in the municipality of Puconci which has got good natural and social conditions for the development of agriculture. With the help of a survey questionnaire, we analysed opinions given by residents about nutritional self-sufficiency. We looked for differences according to age and activity status at land, use and production of agricultural products. Using the answers, we tried to estimate the probability of food self-sufficiency increasing in the following years and looked for reasons for farming abandonment. In the survey the participants were asked about their shopping habits and which agricultural products they want more in the municipality.

The research results we also presented to the mayor of the municipality of Puconci, Mr. Uroš Kamenšek, and to the state secretary responsible for the field of agriculture, food and fisheries, Mrs. Tatjana Buzeti. We asked them about their opinion about the current status of the local food self-sufficiency within the municipality and their vision of development possibilities. We also included two local providers and their opinion in the interview. In the research we found that there is enough arable agricultural land in the municipality to ensure necessary quantities of food for the inhabitants of the municipality. Most respondents have vegetable gardens at home, among those who do not, the majority are employed residents. Most respondents who cultivate arable land in the area are, according to the activity status, farmers. Meat is produced in small quantities. Only 24% of respondents breed animals for meat. In contrast to the Slovenian average, in the municipality of Puconci the farmers produce mostly pork. Poultry meat, which is the most common produced meat in Slovenia, produce only 5% of respondents. The survey showed that an expansion of meat production is wanted by farmers, who already produce meat. An extension of fruit and vegetable production is wanted by all respondents' groups. Respondents want more locally produced food, which suggests that they are aware of the importance of local self-sufficiency. During the research, we found out that detailed information about food self-sufficiency is not recorded at the municipality, so this research can be an incentive to do it in the future.

Keywords: food self-sufficiency, municipality Puconci, Slovenia, agriculture, future nutritional self-sufficiency

KAZALO VSEBINE

1	UVOD	1
1.1	RAZISKOVALNA VPRAŠANJA IN HIPOTEZE	2
1.2	METODOLOGIJA	2
2	TEORETIČNI DEL	3
2.1	KMETIJSTVO IN NJEGOV POMEN	3
2.1.1	NARAVNI POGOJI ZA RAZVOJ KMETIJSTVA	3
2.1.2	DRUŽBENI POGOJI ZA RAZVOJ KMETIJSTVA	4
2.2	PREHRANSKA SAMOOSKRBA	5
2.2.1	OPREDELITEV POJMA	5
2.2.2	POMEN PREHRANSKE SAMOOSKRBE	6
2.2.3	VPLIV EPIDEMIJE IN VOJNE V EVROPI NA PREHRANSKO SAMOOSKRBO	7
2.2.4	TRAJNOSTNI RAZVOJ IN PREHRANSKA SAMOOSKRBA	8
2.3	PREHRANSKA SAMOOSKRBA V SLOVENIJI	9
2.3.1	SLOVENSKA PREHRANSKA SAMOOSKRBA V ŠTEVILKAH	10
2.3.2	UVOZ SUROVIN IN PROIZVODOV	13
2.4	OBMOČJE RAZISKOVANJA – OBČINA PUCONCI	14
2.4.1	NARAVNOGEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI	14
2.4.2	DRUŽBENOGEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI	16
2.5	KMETIJSTVO V OBČINI PUCONCI	18
2.6	LOKALNI PONUDNIKI	20
3	RAZISKOVALNI DEL	23
3.1	POTEK RAZISKOVALNEGA DELA	23
3.1.1	METODOLOGIJA IN ZBIRANJE PODATKOV	23
3.1.2	OBDELAVA PODATKOV	24
3.1.3	VZOREC ANKETIRANCEV	24
3.1.4	DEMOGRAFSKI PODATKI	24
3.2	REZULTATI RAZISKAVE	26
3.3	INTERVJUJI	34
3.3.1	INTERVJU Z LOKALNIMI PONUDNIKI	34
3.3.2	INTERVJU Z ŽUPANOM OBČINE PUCONCI	35
3.3.3	INTERVJU Z DRŽAVNO SEKRETARKO, PRISTOJNO ZA PODROČJE KMETIJSTVA, HRANE IN RIBIŠTVA	36
3.4	RAZPRAVA	38
4	ZAKLJUČEK	41
5	VIRI IN LITERATURA	43

KAZALO SLIK

Slika 1: Njive in vrtovi, trajni nasadi, travniške površine ter druge kmetijske površine v obdobju od leta 2014 do leta 2019	11
Slika 2: Raba tal v občini Puconci	11
Slika 3: Samooskrba s perutnino.....	13
Slika 4: Samooskrba z jajci.....	13
Slika 5: Tipi prsti na območju pomurske statistične regije	15
Slika 6: Analiza temperatur za kraj Puconci v letu 2022	15
Slika 7: Analiza padavin za kraj Puconci v letu 2022.....	16
Slika 8: Pridelava sadja	19
Slika 9: Obiranje grozdja	19
Slika 10: Samooskrba s prašičjim mesom.....	19
Slika 11: Samooskrba s pridelavo mleka	19

KAZALO TABEL

Tabela 1: Stopnja samooskrbe (%) po vrstah kmetijskih proizvodov v Sloveniji po petletnih obdobjih med letom 2000 in 2020 ter za leto 2021.....	12
Tabela 2: Stopnja samooskrbe z mesom v Sloveniji po petletnem obdobju med leti 2000 in 2020 ter leta 2021.....	13
Tabela 3: Podatki o kmetijskih gospodarstvih in rabi tal za občino Puconci v letih, 2000, 2010 in 2020 ter leto 2022	18
Tabela 4: Priraja živali v občini Puconci v letu 2022 po zbirnih vlogah KGZS MS.....	19
Tabela 5: Število anketirancev po spolu in starosti.....	24

KAZALO GRAFIKONOV

Grafikon 1: Stopnja samooskrbe v Sloveniji po vrstah proizvodov med letoma 2017 in 2021	12
Grafikon 2: Delež prebivalcev po starostnih skupinah v občini Puconci, 2021	16
Grafikon 3: Prebivalstvo staro 15 let in več po izobrazbi in spolu v občini Puconci, 2021	17
Grafikon 4: Delež anketirancev po spolu in starosti	24
Grafikon 5: Delež anketirancev glede na status aktivnosti	25
Grafikon 6: Število članov v gospodinjstvu (%).....	25
Grafikon 7: Kraj bivanja anketirancev.....	25
Grafikon 8: Pomen prehranske samooskrbe za anketirance občine Puconci.....	26
Grafikon 9: Pomembnost samooskrbe za prebivalce občine Puconci	26
Grafikon 10: Želja po povečanju kmetijskih proizvodov anketirancev občine Puconci	27
Grafikon 11: Struktura rabe kmetijskih zemljišč anketiranih v občini Puconci	28
Grafikon 12: Podatki o vrstah kmetijskih proizvodov anketirancev v občini Puconci.....	29
Grafikon 13: Vrsta proizvodnje mesa glede na status aktivnosti anketirancev v občini Puconci	30
Grafikon 14: Razmišljanje anketirancev o spremembi v načinu samooskrbe v treh do petih letih...31	
Grafikon 15: Mnenje občanov o prehranski samooskrbi v občini Puconci	31
Grafikon 16: Lokacija oskrbe anketirancev z živili	33
Grafikon 17: Potreba po kmetijskih proizvodih v občini Puconci.....	33

KAZALO ZEMLJEVIDOV

Karta 1: Povprečna površina kmetijskih zemljišč v uporabi po občinah, Slovenija, 2020.....	11
Karta 2: Občina Puconci	14

1 UVOD

Pri predmetu geografija v devetem razredu obravnavamo Obpanonske pokrajine. Tekom učnih ur smo se dotaknili tudi kmetijstva in posledic, ki se pojavljajo zaradi opuščanja dejavnosti. Razmišljanje o tej tematiki je vodilo do težav s preskrbo s hrano, ki pa postaja vse bolj aktualna tema. Vedno pogostejše naravne katastrofe, v zadnjih letih pojav epidemije in izbruh vojne v Ukrajini, ki so oteževali uvoz kmetijskih proizvodov in posledičen dvig cen živil, vse pogostejše v ospredje dogajanja postavljajo potrebo po lastno pridelani hrani. Cenovno dostopna hrana v preteklih letih, ki je vedno popolnih oblik, dobrega okusa z dolgim rokom trajanja, je namreč povzročila, da ljudje lastne hrane kljub zelo dobrim naravnim pogojem ne pridelujejo. Vožnja po občini Puconci nam da videti, da rodovitna območja zaraščajo v travnike in gozdove, gospodarska poslopja pa iz nekdanjih hlevov dobivajo novo funkcijo. Če se bo pojav opuščanja kmetijskih gospodarstev nadaljeval, sami pa se ne bomo lotili pridelave kmetijskih proizvodov, se lahko zgodi, da bomo ostali brez hrane. Ravno zaradi tega želijo države doseči večjo varnost z nacionalno prehransko samooskrbo, z manj škodljivimi vplivi na okolje, ki ne uničujejo naravnega ravnovesja, in omogočajo ustrezno število delovnih mest ter vplivajo na podobo kulturne krajine. (Raspor, 2019)

Spremembe v zadnjih letih so povzročile, da so se nekateri posamezniki odločili za lastne vrtičke in pridelavo kmetijskih proizvodov. V lokalnem okolju je videti več sadovnjakov in rastlinjakov. Povečalo se je tudi število ponudnikov lokalno pridelane hrane. Zakaj bi torej hrano, kljub zelo rodovitni prsti in ugodnemu celinskemu podnebju, uvažali iz drugih držav, če si jo lahko pridelamo sami?

Namen raziskovanja je, glede na dobre naravne in družbene pogoje za razvoj kmetijstva, analizirati prehransko samooskrbo in preveriti prihodnost prehranske samooskrbe prebivalcev občine Puconci. Ker Občina Puconci ne zbira podatkov o prehranski samooskrbi in nima pripravljenega načrta lokalne prehranske samooskrbe, upamo, da bo raziskava vzpodbudila razmišljanje o tej tematiki.

Cilji raziskovalne naloge so naslednji:

- preučiti naravne in družbene pogoje za razvoj kmetijstva;
- raziskati pomen prehranske samooskrbe za Slovenijo in občino Puconci;
- oceniti razlike med prebivalci občine Puconci glede na starost in status aktivnosti pri proizvodnji kmetijskih proizvodov;
- prepoznati verjetnost povečanja prehranske samooskrbe v naslednjih letih glede na starost in status aktivnosti ter razloge za opuščanje samooskrbe;
- ugotoviti nakupovalne navade živil prebivalcev občine Puconci.

1.1 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA IN HIPOTEZE

Raziskovalna vprašanja:

1. Kakšen je pomen prehranske samooskrbe za prebivalce občine Puconci?
2. Kakšna je stopnja prehranske samooskrbe pri posameznih kmetijskih proizvodih glede na status aktivnosti?
3. Kakšna je verjetnost povečanja prehranske samooskrbe v naslednjih letih glede na status aktivnosti in starost?
4. Kateri so razlogi opuščanja prehranske samooskrbe?
5. Kje prebivalci občine Puconci nakupujejo osnovna živila in po katerih kmetijskih proizvodih so največje potrebe?

Raziskovalne hipoteze:

- H1: Manj kot polovica vprašanih ima v lasti njive, večina jih ima vrtove, in več kot polovica trajne nasade, na katerih pridelujejo zelenjavo in sadje, ki pa v celoti ne zadostuje lastnim potrebam.
- H2: Proizvodnja mesa je precej visoka, predvsem perutnine.
- H3: Obstaja večja statistična razlika pri vzreji živali med tistimi, ki so zaposleni in kmetujejo, in med tistimi, ki kmetujejo.
- H4: Največji delež prebivalcev, ki nima želje po lastni prehranski samooskrbi, so zaposleni, stari od 26 do 41 let.
- H5: Obstajajo statistično pomembne razlike med statusom zaposlitve in njihovimi načrti za prihodnost prehranske samooskrbe.
- H6: Razmeroma majhen delež nakupuje pri lokalnih ponudnikih.

1.2 METODOLOGIJA

Priprava raziskovalne naloge je potekala v več korakih. Po pregledani literaturi je sledilo kritično razmišljanje, na podlagi katerega smo si zastavili namen, cilje in hipoteze. S pomočjo literature smo raziskali naravne in družbene pogoje za razvoj kmetijstva v Sloveniji ter občini Puconci. Spoznali smo pomen prehranske samooskrbe, analizirali prehransko samooskrbo Slovenije in pregledali strateški načrt skupne kmetijske politike 2023–2027. Iz primerjanja podatkov na Statističnem uradu Republike Slovenije in tistih, ki smo jih pridobili s strani zaposlenih na Kmetijsko gozdarskem zavodu Murska Sobota, občine Puconci in Razvojnega zavoda občine Puconci ter z anketiranjem prebivalcev občine Puconci, smo nato potrdili ali ovrgli hipoteze, ki smo jih zastavili ob pričetku raziskovanja. Rezultate raziskave smo predstavili tudi županu občine Puconci in državni sekretarki, pristojni za področja kmetijstva, hrane in ribištva in jima zastavili nekaj vprašanj. Intervju smo opravili tudi z lokalnimi ponudniki.

2 TEORETIČNI DEL

2.1 KMETIJSTVO IN NJEGOV POMEN

Kmetijstvo oziroma lastna pridelava hrane se je uveljavila že v prazgodovini, ko se je človek prehranjeval z lovom in nabiranjem sadežev. Takrat je migriral skupaj s hrano, ki je bila na voljo v določenem časovnem obdobju. S poljedelstvom se je ustalil, začel pridelovati hrano in vzpostavil blagovno izmenjavo. (Raspor, 2019, str. 43–44) Od takrat so se glede na namen in način pridelave ter kulture razvile različne oblike kmetijstva.

Prav tako se je skozi različna zgodovinska obdobja spreminjal tudi pomen kmetijstva. Temeljna naloga pa je bila in bo vedno pridelava hrane za ljudi in živali. Dolgo je bila najpomembnejša gospodarska dejavnost za preživljanje ljudi, vendar pa se je s pojavom industrializacije in zaposlovanja ljudi v drugih dejavnostih njegov pomen pričel spreminjati, število kmečkega prebivalstva pa zmanjševati. Posledično se to odraža v ogozdovanju in ozelenjevanju zemlje, primerne kmetovanju, kar pa zaradi vedno višjega števila prebivalstva vpliva na neenakomerno porazdeljeno hrano med državami in svetom. (Kralj Serša, Jeršin Tomassini, Nemec, b. d.) Pomembnosti kmetijstva in pridelavi lastnih kmetijskih proizvodov se je v zadnjih letih dalo premalo pomena, kar se je pokazalo v pretrganju dobavnih verig ob pojavu naravnih in drugih katastrof. Ravno zaradi tega želijo države doseči večjo varnost s prehransko samooskrbo, kar pomeni, da si posamezniki in družine pridelajo čim več hrane za domačo potrošnjo. Posledično ti niso v nevarnosti, zaradi primanjkovanja hrane, sami proizvedejo več sveže in kakovostne hrane z manj škodljivimi vplivi na okolje, preprečujejo uvajanje monokultur, ki uničujejo naravno ravnovesje, omogočajo ustrezno število delovnih mest in vplivajo na podobo kulturne krajine.

Na možnosti razvoja kmetijstva in posledično samooskrbe vplivajo tako naravnogeografski kot družbenogeografski pogoji, ki se med seboj prepletajo.

2.1.1 NARAVNI POGOJI ZA RAZVOJ KMETIJSTVA

Kmetijstvo je gospodarska panoga, ki je zelo odvisna od naravnih razmer. Pogoji, ki imajo največji vpliv pri razvoju panoge, so relief, podnebje, voda in prst.

Relief vpliva z naklonom površja, nadmorsko višino, osončenostjo ter privetrno ali zavetrno lego. Od njega je zelo odvisno, katera kmetijska dejavnost se lahko razvije. Na nižinah Slovenije se je razvilo poljedelstvo, saj je obdelovanje zemlje veliko lažje. Na gričevnatih območjih so prisojne strani

ugodne za razvoj sadjarstva in vinogradništva. Hribovja omogočajo razvoj živinoreje, saj je za poljedelstvo površje precej strmo. V gorskem svetu se v toplejši polovici leta ukvarjajo s pašništvom, sirarstvom in gozdarstvom. Kraško območje pa je zaradi pomanjkanja površinskih voda za kmetijstvo precej neugodno. Glede na površje so za kmetijstvo najbolj ugodne Obpanonske pokrajine, kjer se prepletajo nižine in gričevja. (Jeršin Tomassini, Janžekovič, b. d.)

Za rastline sta v obdobju rasti pomembni tudi temperatura ozračja in količina padavin. Količina padavin se v Sloveniji zmanjšuje od zahoda proti vzhodu. V Obpanonskih pokrajinah pade največ padavin v poletnih mesecih, kar je najbolj ugodno za rast rastlin. Vendar pa so kljub temu te pokrajine manj primerne za poljedelstvo, predvsem zaradi nevarnosti ekstremnih vremenskih pojavov, kot so suša, toča, neurja, spomladanska pozeba itd. (Jeršin Tomassini, Janžekovič, b. d.) Študije kažejo, da se bodo tveganja za takšne vremenske pojave z leti večala. Zaradi tega bodo v poljedelstvu smiselni novi ukrepi, kot so sprememba datuma setve, sajenje bolj prilagodljivih kultur, umetno namakanje ter drugi. Zaradi dviga temperatur ozračja se povečuje tudi tveganje za razvoj različnih škodljivcev in bolezni. (Bergant idr., 2004)

Za kmetijstvo postaja nepogrešljiva voda, ki je je v zadnjih letih pričelo primanjkovati na Primorskem in v poletnih mesecih v vzhodnem delu Obpanonskih pokrajin. Rešitev za pomanjkanje je uvedba namakalnih sistemov. (Jeršin Tomassini, Janžekovič, b. d.) V evropskih državah so se reševanja problema pomanjkanja vode lotili na različne načine. Eden od teh je učinkovito namakanje, kjer natančno preračunajo, koliko vode rabijo rastline za rast. (Evropska Agencija za okolje, 2012)

Pomemben dejavnik za razvoj kmetijstva je tudi rodovitna prst, ki je odvisna od kamninske sestave in organskih snovi. Tista zemljišča, ki imajo debelejšo plast prsti, so bogata s hranili in minerali ter tako bolj rodovitna. (Jeršin Tomassini, Janžekovič, b. d.)

Slovenija se stika na območju Alp, Jadranskega morja, Panonske nižine in Dinarskega gorstva. Vsaka izmed teh enot ima značilno površje, podnebje, rastje in vodovje, kar pa se odraža tudi na raznolikih možnostih za razvoj kmetijstva, ki posledično omogoča raznoliko kmetijsko samooskrbo slovenskega prebivalstva.

2.1.2 DRUŽBENI POGOJI ZA RAZVOJ KMETIJSTVA

Kmetijstvo se tudi v Sloveniji vse bolj mehanizira in postaja visoko razvito. Kljub temu pa se z leti število ljudi, ki se ukvarjajo s kmetovanjem, zmanjšuje, posledično se zmanjšuje tudi pridelava kmetijskih proizvodov.

Družbeni dejavniki, ki vplivajo na razvoj kmetijstva, so:

- gospodarska razvitost;
- gospodarska politika, ki vpliva na spodbujanje kmetijstva tudi z različno denarno pomočjo;

- razmere na trgu (trgovske verige prodajajo po nižjih cenah kot kmetije);
- zmanjševanje števila kmečkega prebivalstva ter neugodna starostna in izobrazbena struktura;
- zemljiška razdrobljenost;
- majhne kmetijske površine, ki so posledice dedovanja. (Jeršin Tomassini, Janžekovič, b. d.)

Neugodni naravni in družbeni dejavniki so povzročili spremembo rabe tal. Pojavljata se ozelenjevanje in ogozdovanje, na nižinskih območjih, kjer je kmetijstvo najbolj produktivno in dobičkonosno, pa izgubljammo zemljišča s pozidavo ter prometnicami. Da območja z rodovitno rabo tal ne bi podlegla tem spremembam oz. da bi si posamezniki priskrbeli sami hrano, kolikor je rabijo za lastno potrošnjo, bi se morali pričeti ukvarjati s prehransko samooskrbo.

2.2 PREHRANSKA SAMOOSKRBA

2.2.1 OPREDELITEV POJMA

Slovarska razlaga pojma pravi, da je samooskrba oskrba samega sebe, od drugih neodvisna oskrba, in navaja dva sinonima, to sta samooskrbovanje in samopreskrba, ki sta opredeljena kot samostojna pojma. (SSJK, 2022)

Za našo raziskavo je pomembno, da razlikujemo med pojmom prehranska varnost in prehranska samooskrba.

Prehranska varnost je dosežena na osebnem, regionalnem, državnem in globalnem nivoju, ko imajo vsi prebivalci fizični, socialni in ekonomski dostop do dovolj hranljive in varne hrane za vzdrževanje zdravega načina življenja. Dosežemo jo z načrtom samooskrbe, ki načrtuje pridelavo zadostnih količin hrane ali pa primanjkljaj nadomesti z uvozom. (Računsko sodišče Republike Slovenije, 2021, str. 8)

Zasnovo prehranske varnosti predstavljajo naslednji dejavniki:

- zagotavljanje hrane v običajnih in izrednih razmerah (npr. poplave, teroristični napadi ali motnje pri oskrbi z energenti);
- sledljivost neškodljivo pridelani hrani;
- varno stopnjo samooskrbe, ki je v veliki meri vezana na možnost lokalne samooskrbe. (Plut, 2012)

Prehranska samooskrba meri, kako lahko država z lastno pridelavo zadovolji svoje potrebe in tako zagotavlja uravnoteženo stanje med ponudbo in povpraševanjem hrane glede potrebe prebivalstva.

Te se lahko nanašajo na raven države, regije ali pa na raven posameznika, ki se zagotavlja preko globalne, nacionalne in lokalne prehranske verige. (Računsko sodišče Republike Slovenije, 2021)

Prehransko samooskrbo lahko povežemo s samooskrbnim kmetijstvom. To je tradicionalno, v majhnem obsegu z nizkimi dohodki in stroški, hkrati pa z majhno proizvodnjo, ki ni tehnološko visoko razvita. Ta oblika kmetijstva v ospredje postavlja zadovoljitev družinskih potreb, uporabo preproste tehnologije in prodajo izdelkov na trg le v obdobju presežkov. (Brüntrup in Heidhues, 2002 v Petelin, 2010)

Sage (v Plut 2012, str. 7) definira prehransko varnost s pomočjo trajnostnega sistema hrane. Trajnostni načrt omogoča pridelavo hrane za zadovoljevanje sedanjih potreb, ob tem pa zagotavlja tudi zadovoljitev potreb prihodnjih generacij. Lahko jo dosežemo tudi preko prehranskih verig, predvsem s pospeševanjem porabe lokalne hrane. Lokalna samooskrba pa ima vpliv na zdravje, okolje, gospodarstvo, družbo, kulturo in varnost. (Prince, 1990, v Plut, 2012, str. 7–8)

2.2.2 POMEN PREHRANSKE SAMOOSKRBE

Spodbujanje kratkih oskrbnih verig in lokalna hrana sta eni od prioritet skupne kmetijske politike. Pomemben del samooskrbe je pridelava hrane doma, na vrtovih in njivah, saj je ta bistveno bolj zdrava in ima manjši negativni vpliv na okolje. Lokalno pridelana hrana je opredeljena glede na čas dostave, ki je krajši od treh ur, v oddaljenosti pa do 100 km, kar se odraža v krajših prometnih poteh, ki vplivajo na onesnaženost okolja. (Raspor, 2019, str. 43–44)

Prednost lokalne oskrbe je spodbujanje lokalne pridelave hrane in sezonsko prehranjevanje, ki vzpodbuja lokalni in podeželski razvoj. Slabost pri tem je odvisnost od lokalnega trga, ki nam ne omogoča raznolikih živil, včasih pa tudi primanjkovanje le-teh zaradi naravnih ali drugih katastrof.

Uživanje lokalne hrane je pomembno iz zdravstvenega vidika, saj je ta običajno bolj dozorela z višjo hranilno vrednostjo, kar pa se lahko z daljšim transportom in skladiščenjem spremeni. Prav tako ni potrebna uporaba konzervansov ter dolgih transportnih poti. Lokalna pridelava pridelkov in proizvodov vpliva tudi na ustvarjanje novih delovnih mest in živilsko industrijo. Vse to se odraža na ohranitvi in razvoju podeželja ter regionalnem razvoju. (Ministerstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2020)

V zadnjih letih se je pomen samooskrbe povečal na račun covida-19 in vojne v Ukrajini, ko so posamezniki zaradi povečanega prostega časa in primanjkovanja nekaterih dobrin razmišljali o lastni pridelavi hrane. Pri zaprtju meja in omejitvi gibanja so se namreč zelo hitro pokazale napake in

pomanjkljivosti v prehranski verigi. Priča smo bili gibanju, ko so mnogi izkoristili svoje površine za lastno pridelavo hrane, pri tem pa veliko naredili zase in za naravo.

Vzpostavitev kratkih verig med pridelovalci in potrošniki vplivajo na povečan obseg in ponudbo proizvodov ter znižanje cen in večjo potrošnjo. Proizvajalci se med seboj povezujejo v skupine, ki zagotavljajo večjim trgovskim verigam raznoliko dostavo, javne zavode pa oskrbijo z lokalnimi izdelki in proizvodi. (Ministerstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2020)

Ključno pri zagotavljanju zadostne stopnje prehranske samooskrbe je kmetijska politika, katere cilji so:

- »stabilna pridelava kakovostne, konkurenčne in varne hrane ter zagotavljanje prehranske varnosti in čim višje stopnje samooskrbe;
- ohranjanje poseljenosti in obdelanosti podeželja ter krajine;
- trajno ohranjanje rodovitnosti kmetijskih zemljišč;
- varstvo kmetijskih zemljišč pred onesnaženjem in nesmotno rabo ter ohranjanje in izboljšanje virov za trajnostno pridelavo hrane;
- trajno povečevanje konkurenčne sposobnosti kmetijstva;
- zagotavljanje primerne dohodkovne ravni kmetijskim gospodarstvom in
- uresničevanje načel varstva okolja in ohranjanja narave ter ohranjanja genskih virov.« (Zakon o kmetijstvu, 2008, čl. 2)

Glavni dokument, ki predstavlja dogovor o slovenski kmetijski politiki, je Strateški načrt kmetijske politike 2023–2027, kjer bo poudarek predvsem na dolgoročni prehranski varnosti, strategiji od vil do vilic, resoluciji »Naša hrana, podeželje in naravni viri«, trajnostni pridelavi in predelavi ter prehranski varnosti. (A. Petrovič, osebna komunikacija, januar 2023)

2.2.3 VPLIV EPIDEMIJE IN VOJNE V EVROPI NA PREHRANSKO SAMOOSKRBO

V zadnjih letih smo se soočili z več globalnimi katastrofami, ki so neposredno ali posredno vplivale na samooskrbo držav in na cene živil.

Ena izmed kriz, s katero smo se soočili v zadnjih letih, je bila epidemija covid-19. Meje so se zaprle in države več niso mogle uvažati in izvažati v takšnih količinah kot v prejšnjih letih. Hitro so se pokazale pomanjkljivosti v prehranskih verigah. Pokazala se je nizka raven samooskrbe v Sloveniji, zlasti z zelenjavo in s sadjem, pa tudi s krompirjem in z žiti. Pri nekaterih živilih smo skoraj popolnoma odvisni od uvoza iz drugih držav. Pojav epidemije je pri posameznikih vzpodbudil

povečanje samooskrbe, saj so pričeli z obdelovanjem vrtov, sami so proizvajali nekatere izdelke, predvsem pa se povezovati na lokalni ravni v lokalne skupnosti in ustanavljali številne zadrage.

Podobna situacija se je pojavila tudi v lanskem letu s pričetkom vojne v Ukrajini. Komisija Državnega sveta za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano je marca 2022 predstavila, da je vojna v Ukrajini pokazala nemoč slovenske samooskrbe oz. prehranske varnosti, saj se zaradi povečane cene energentov in surovin beležijo negativni rezultati v kmetijstvu, kar vpliva na zmanjšanje pridelave in proizvodnje hrane ter samooskrbe v prihodnje. (Šubič, 2022)

Primanjkovanje posameznih dobrin v času epidemije in vojne so posledica dolgoletnega zapostavljanja kmetijske politike. Poleg prenizke samooskrbe so trenutni izzivi podnebne spremembe, zvišanje cen na globalnem trgu ter zavarovanje kmetijskih zemljišč in prehod v trajnostno kmetijstvo.

2.2.4 TRAJNOSTNI RAZVOJ IN PREHRANSKA SAMOOSKRBA

Samooskrbno kmetijstvo je trajnostno kmetijstvo, ki izpolnjuje številne cilje evropske in kmetijske politike, ki je usmerjena k večji kakovosti življenja ljudi.

Zakon o kmetijstvu (Zkm-1, 2008, čl. 15) navaja: »Trajnostno kmetijstvo vzdržuje biotsko raznovrstnost živalskih in rastlinskih vrst in ohranja tla ter njihovo rodovitnost ob varovanju naravnih razmer za življenje v tleh, vodi in zraku.« V kmetijstvu je potrebno tako zmanjšati rabo neobnovljivih naravnih virov in energije, ohranjati biotsko raznovrstnost, zmanjšati izpuste toplogrednih plinov in se čim hitreje prilagajati na podnebne spremembe.

Trajnostno kmetijstvo uresničuje tako neposredne in posredne zaposlitve na lokalnih ravneh in širše, »je vir zdrave hrane, osnovni pogoj ohranjanja biotske raznovrstnosti in krajinske pestrosti, ohranja poseljenost podeželja, je temelj sonaravnega turizma ter omogoča udejanjenje drugih okoljskih in družbenih funkcij prostora, kot so ekosistemske, estetske, kulturne in rekreacijske, ki povečujejo kakovost življenja ljudi.« (Klun, Slabe Erker, 2012, str. 28–29)

Krepitev lokalnih samooskrbnih verig ne veča le naše odpornosti na preživljanje kriznih situacij, temveč ima tudi ugodne okoljske vplive (manj emisij iz transporta) in spodbuja razvoj podeželja, lokalnih skupnosti in pozitivnih socialnih praks (npr. združništvo).

2.3 PREHRANSKA SAMOOSKRBA V SLOVENIJI

V Sloveniji pogoji omogočajo visoko stopnjo samooskrbe. Prebivalci za lastno oskrbo pridelujejo sadje in zelenjavo na vrtovih, poljščine na njivah in redijo različne živali. V primeru, da država ni v zadostni meri samooskrbna, surovine ali potrebščine, ki ji primanjkujejo, uvozi iz drugih držav; v primeru presežka, jih proda in izvozi. Podnebne in zdravstvene razmere, cene in drugi dejavniki postajajo nepredvidljivi, zato se lahko zgodi, da čez noč ostanemo brez določenega produkta, ki ga potrebujemo. (Računsko sodišče Republike Slovenije, 2021)

Bizjakova (2014) navaja, da kljub temu obstajajo številni vzroki za manjšo prehransko samooskrbo:

- zmanjševanje rodovitnih površin s pozidavo in trajnim uničenjem;
- opuščanje kmetijske dejavnosti in posledično zaraščanje površin;
- premajhne spodbude za kmetovalce ter omejevalna kmetijska politika;
- prenizka cena domačih proizvodov glede na vložek in stroške proizvodnje;
- premajhno ozaveščanje o domači proizvodnji;
- kupna moč prebivalcev (nakup proizvodov);
- neprilagajanje spremembam in navadam potrošnikov (v Žnidarič, 2016).

Slovenija si je zadala Strateški načrt skupne kmetijske politike 2023–2027 doseganja ciljev posameznih kmetijskih sektorjev živinorejske in rastlinske proizvodnje. V vseh panogah se zavzema za promocijo in dostopnost lokalno pridelanih proizvodov, vzpostavitev sheme kakovosti, izboljšanje medsebojnega povezovanja pridelovalcev in proizvajalcev, prenos znanja in dobrih praks ter povečanje konkurenčnosti. Na področju poljedelstva si prizadeva povečati obseg pridelave in samooskrbe s poljščinami, dostopnost do kmetijskih površin in izboljšati posestno strukturo, ki je precej razdrobljena. Načrtuje lokalno pridelavo semen z večjim hektarskim donosom in odpornostjo. Zavzema se za pridelavo odpornih sort sadja in zelenjave, za vlaganja v obnovo in opremo mehanizacije in za povečanje skladiščnih kapacitet. V vinogradništvu, oljarstvu in hmeljarstvu ima zadan cilj, ohraniti visoko kakovost ter povečati tržni delež in trajnostno pridelavo.

Živinoreja je prevladujoča proizvodna usmeritev v slovenskem kmetijstvu. Z njo se ukvarja 80 % vseh kmetijskih gospodarstev, povprečno število glav živine pa je 7,5. Največ kmetijskih gospodarstev se ukvarja s perutninarstvom, sledi mu govedoreja. (Travnikar idr., 2022)

Cilji na področju živinoreje so:

- ohranjati stopnjo prireje mleka in govejega mesa;
- upoštevati okoljske in zdravstvene zahteve ter omejitve za varovanje tal, vode in zraka;
- povečati delež samooskrbe na področju prašičereje in drobnice;
- povečati število in obseg družinskih kmetij;
- izboljšati tehnološko prirejo mesa in mleka;
- vzpostaviti nove in prilagojene objekte, namenjene konjereji, konjeniškemu športu;
- izboljšanje konkurenčnost in promocijo živinorejskih izdelkov;
- spodbujati trajnost prireje ter povezovanje in prenos znanja. (Ministerstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2021b)

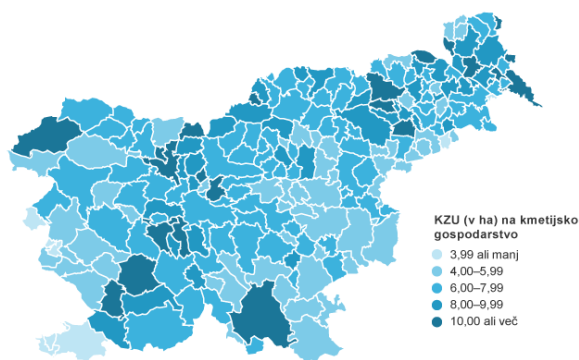
Prehranska samooskrba je verjetno eden izmed izzivov, s katerimi se bodo morale spopasti prihodnje generacije, zato v Sloveniji potekajo številni projekti, s katerimi se osvešča prebivalstvo o pomenu lokalne prehrane ter samooskrbe.

2.3.1 SLOVENSKA PREHRANSKA SAMOOSKRBA V ŠTEVILKAH

Za zagotovitev potrebnih količin hrane na prebivalca naj bi države v našem podnebnem pasu potrebovale od 2.500 do 3.000 m² obdelovalnih kmetijskih površin. (Računsko sodišče Republike Slovenije, 2021) Iz statističnega urada smo povzeli, da je prebivalec Slovenije v letu 2021 v povprečju porabil za prehrano največ mleka (204 kg), zelenjave (116 kg) in žit (115 kg), sadja (109 kg), mesa (89 kg), krompirja (63 kg), jajc (11 kg) in medu (0,6 kg). (SURS, 2021)

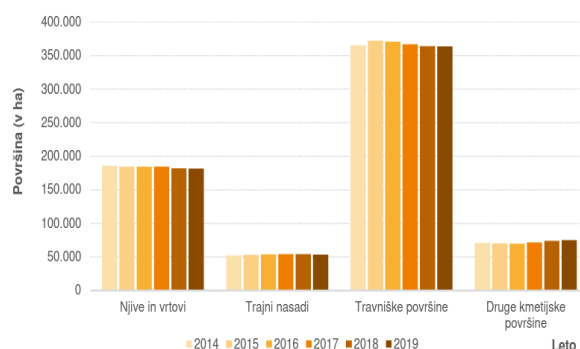
Po podatkih popisa kmetijstva 2020 se v Sloveniji s kmetijsko dejavnostjo ukvarja 68.331 kmetijskih gospodarstev, kar je za 8 % manj kot leta 2010. V letu 2020 je bilo v Sloveniji 67.576 kmetijskih gospodarstev, ki so obdelovala 474.633 ha kmetijskih zemljišč. Povprečna velikost kmetijskih gospodarstev se je v letu 2020 povečala za 8 %, in sicer na 7,0 ha. Iz karte o razporeditvi kmetijskih zemljišč je razvidno, da so v Obpanonskih pokrajinah na območju nižin kmetijska gospodarstva z večjo povprečno velikostjo kmetij kot na območju gričevij. (Travnikar, 2022, str. 27)

Karta 1: Povprečna površina kmetijskih zemljišč v uporabi po občinah, Slovenija, 2020

VIR: <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/10211>, 12. 1. 2023

Slika 1: Njive in vrtovi, trajni nasadi, travniške površine ter druge kmetijske površine v obdobju od leta 2014 do leta 2019

VIR: <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/10211>, 12. 1. 2023

V letu 2020 prevladujejo travniki in pašniki s 57 %, sledijo njive in vrtovi s 37 % in trajni nasadi s 6 %. Leta 2020 je 56.968 kmetijskih gospodarstev obdelovalo skoraj 175.531 ha njiv, kar je za 3 % več kot leta 2010. Povprečna površina njiv na gospodarstvo pa se je v zadnjih desetih letih povečala za 15 % (z 2,7 ha na 3,1 ha). V letu 2020 so se za 3 % povečali tudi trajni nasadi. Več kot polovica kmetijskih gospodarstev s trajnimi nasadi je obdelovala vinograde, vendar 14 % manj kot leta 2010. (Travnikar idr., 2022, str. 27)

Cilji glede površin kmetijskih zemljišč:

- do leta 2030 povečanje površin kmetijskih zemljišč v uporabi za več kot 24 % površine RS;
 - varstvo najboljših kmetijskih zemljišč pred trajnim spreminjanjem namenske rabe.
- (Travnikar idr., 2022, str. 27)

Slika 2: Raba tal v občini Puconci

VIR: Živa Čerpnjak, junij 2022

Stopnja samooskrbe v Sloveniji med leti precej niha. Leta 2021 je bila ta višja kot leta 2020 pri mesu, mleku in jajcih, znižala pa se je pri krompirju, žitu, zelenjavi, medu in sadju. Domača proizvodnja mleka (136 %), govejega mesa (110 %) in perutninskega mesa (112 %) je v presežkih. Že drugo leto zapored pa je bila samooskrba večja tudi pri pridelavi koruze (111 %) (Travnikar idr., 2022, str. 4).

V nadaljevanju predstavljamo stopnjo samooskrbe Slovenije po vrstah kmetijskih pridelkov v petletnih obdobjih ter zadnjih pet let s pomočjo grafikona.

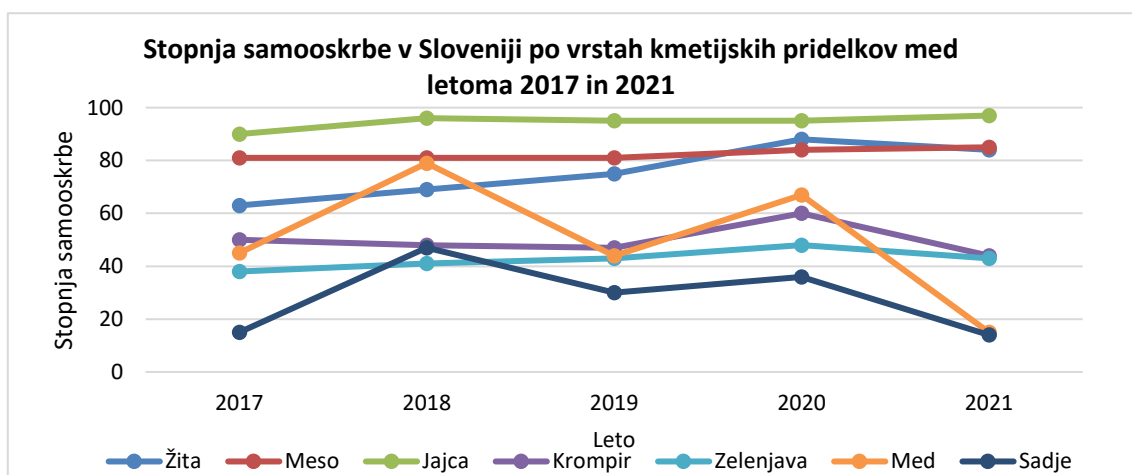
Tabela 1: Stopnja samooskrbe (%) po vrstah kmetijskih proizvodov v Sloveniji po petletnih obdobjih med letom 2000 in 2020 ter za leto 2021

	Žita	Meso	Jajca	Krompir	Zelenjava	Med	Sadje
2000	48	92	95	83	47	112	66
2005	60	88	94	74	45	75	49
2010	57	84	93	63	30	74	47
2015	72	74	93	59	40	71	47
2020	88	84	95	60	48	67	36
2021	84	85	97	44	43	15	14

VIR: SURS, 2022

Iz tabele je razvidno, da se stopnja samooskrbe povečuje pri pridelavi žita, mesa in zelenjave, medtem ko pa pri sadju in krompirju upada.

Grafikon 1: Stopnja samooskrbe v Sloveniji po vrstah proizvodov med letoma 2017 in 2021

VIR: SURS, 2022

V Sloveniji je samooskrba z žiti v zadnjih letih naraščala in je bila v letu 2020 z 88 % samooskrbe najvišja z žiti v tem tisočletju. Najmanjša stopnja (48 %) samooskrbe z žiti je bila leta 2000. Tudi s pridelavo zelenjave je bilo zelo podobno kot z žiti, saj smo bili najbolj samooskrbni v letu 2020, in sicer 48 %, najmanj pa v letu 2010 (30 %). Oskrba z mesom se je od leta 2000 zmanjšala, vendar se še vedno giblje okrog 80 %. Leta 2021 je znašala 85 %. Najvišja samooskrba z jajci je bila v letu 2021 (97 %), najmanjša pa leta 2017 (90 %). Odstotek samooskrbe s krompirjem od leta 2000 upada, višji je bil le leta 2020 (60 %), leta 2021 pa je dosegel najmanjšo stopnjo v zadnjih letih (44 %). Najmanjša samooskrba sadja in medu je bila leta 2021. Stopnja pridelave medu je dosegla le 15 %, kar je predstavljalo 52 % manj kot leta 2020. S sadjem smo bili najbolj samooskrbni leta 2000. Takrat smo pokrivali 66 % potreb. Od takrat stopnja samooskrbe vsako leto pada. Če primerjamo podatke o samooskrbi pred vstopom Slovenije v EU, vidimo, da smo bili samooskrbni z mesom in z jajci. Po letu 2005 se je povečala samooskrba na področju pridelave žit, zmanjšala pa se je samooskrba na področju pridelave krompirja, medu in sadja.

Slovenija si je zastavila, da bi povečala stopnjo samooskrbe na področju zelenjave, vendar ji to ni uspelo. Pojav epidemije covid-19 ni vplival na povečanje oz. zmanjšanje pridelave določenih kmetijskih proizvodov. V letu 2021 sta bili dve hudi spomladanski pozebi, ki sta močno prizadeli predvsem sadno drevje in vinograde, pa tudi suša in druge vremenske ujme. (Travnikar idr., 2022, str. 3)

Tabela 2: Stopnja samooskrbe z mesom v Sloveniji po petletnem obdobju med leti 2000 in 2020 ter leta 2021

		2000	2005	2010	2015	2020	2021
Stopnja samooskrbe (%)	goveje	96	93	106	99	107	111
	prašičje	77	70	52	35	40	43
	ovčje in kozje	100	99	99	85	96	94
	konjsko	97	163	142	181	249	258
	perutninsko	110	112	112	103	111	112

VIR: SURS, 2022

Če primerjamo prikazane podatke, vidimo, da je Slovenija popolnoma samooskrbna z govejim, ovčjim in kozjim mesom ter s konjskim in perutninskim mesom. Med navedenimi vrstami mesa zelo izstopa konjsko meso, ki presega potrebe samooskrbe za kar 158 %. Perutninsko in goveje meso presegata samooskrbo za nekaj več kot 10 %. Najslabšo samooskrbo Slovenija dosega s prašičjim mesom, in sicer le 43 %.

Slika 3: Samooskrba s perutnino

VIR: Živa Čerpnjak, januar 2023

Slika 4: Samooskrba z jajci

VIR: Živa Čerpnjak, januar 2023

V Sloveniji smo bili leta 2021 manj samooskrbni kot v prejšnjih letih, saj smo več pridelali le jajc in mesa. Kljub temu je bila potrošnja primerljiva s prejšnjimi leti. (Habjanič, 2022)

2.3.2 UVOZ SUROVIN IN PROIZVODOV

Slovenija je leta 2021 uvozila trikrat več hrane in pijače kot leta 2000, skupno je bilo uvoženih 2,3 milijona ton. Največ uvozimo že predelane hrane, kot so sir, kruh, testenine, kisle kumarice, kava in pomarančni sok. V letu 2021 je Slovenija uvozila največ pšenice in koruze z Madžarske, olja iz Srbije

(43,8 %), sladkorja iz Avstrije (42 %) ter več kot polovico krompirja iz Egipta. Največ zelenjave je uvozila iz Italije in s Hrvaške. Največ jabolk je uvozila s Hrvaške (33 %), agrumov iz Egipta (25 %), več kot polovico banan pa iz Ekvadorja. Mleko in mlečne izdelke največ uvaža iz Avstrije (25,3 %) in z Madžarske (25 %), meso pa iz Italije (18,9 %) in iz Avstrije (17,4 %). Od mesa največ uvažamo svinjine (53,3 %), najmanj pa govejega mesa (11 %). (Svetin, 2022)

2.4 OBMOČJE RAZISKOVANJA – OBČINA PUCONCI

Goričko je del Prekmurja, ki je zaradi ugodnih naravnogeografskih dejavnikov pomembna agrarna pokrajina. Kmetijstvo je v preteklosti veljalo kot pomembna gospodarska panoga, kar se odraža še danes, saj se od njega preživlja precej prebivalcev.

2.4.1 NARAVNOGEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI

Občina Puconci se nahaja na skrajnem severovzhodnem delu Slovenije, kjer se na severnem delu razprostira gričevnato Goričko, ki na južnem delu prehaja v nižinsko Ravensko. Ustanovljena je bila leta 1995 in je ena izmed največjih v tem delu Slovenije, saj se razprostira na 107,58 km². Na zahodu meji na občine Grad, Rogaševci in Cankova, na severu na občino Gornji Petrovci, na vzhodu na občino Moravske Toplice, na skrajnem jugu pa na občino Murska Sobota. Razprostira se na nadmorski višini med 198 m in 397,3 m. 67 % občine se nahaja na območju Krajinskega parka Goričko. (Bračič idr., 2021)

Karta 2: Občina Puconci

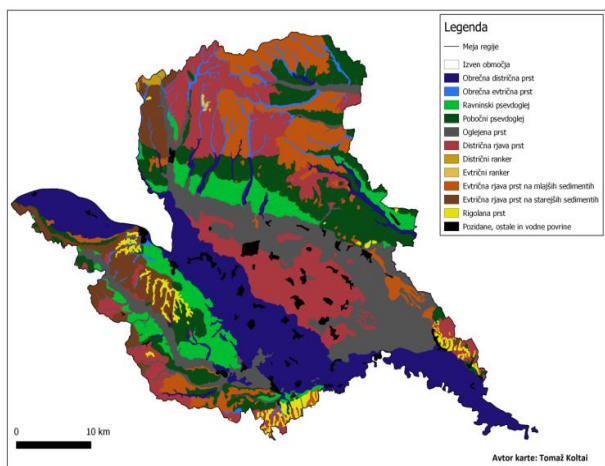
V občini Puconci je 23 naselij, in sicer: Beznovci, Bodonci, Bokrač, Brezovci, Dankovci, Dolina, Gorica, Kuštanovci, Lemerje, Mačkovci, Moščanci, Otovci, Pečarovci, Poznanovci, Prosečka vas, Puconci, Puževci, Strukovci, Šalamenci, Vadarci, Vaneča in Zenkovci.

VIR: <https://tinyurl.com/ybelseom>, 1. 12. 2022

Osrednji del Goriškega, kjer se nahaja občina, omejuje pleistocenska terasa, na severu pa razvodnica med Krko in Ledavo. Terciarna gričevja obrobajo pleistocenske terase, tudi puconsko, iz debelih

plasti ilovice. Večji del so terciarne usedline (pliocen), ki jih sestavljajo ilovica, glina, pesek, laporji in prod. Zgornji pliocen je iz kremenovega proda, kjer je peščenoprodna, plitka in prepustna prst, občutljiva na sušo. Osrednji pliocen je iz proda in peščene gline, spodnji pliocen pa ima prodnopesčeno prst (Šrok, Poglajen in Makoter, 1981).

Slika 5: Tipi prsti na območju pomurske statistične regije

V občini se nahajajo mlajše evtrične rjave prsti, ki spadajo med najugodnejše obdelovalne površine. Večji del prekrivajo še distrične rjave prsti, ki prav tako spadajo med rodovitne prsti. Južni del občine predstavljajo ravninski psevdogleji, ki so manj ugodni za obdelovalne površine. V dolinah manjših potokov pa se nahaja obrečna evtrična prst. (Koltai, 2017, str. 53–54)

VIR: Koltai, 2017, str. 54.

Območje raziskovanja spada k zmerno celinskemu podnebjju vzhodne in jugovzhodne Slovenije. Po nižinskih in gričevnatih predelih se povprečne januarske temperature gibljejo med 0 in -4°C , povprečne julijske temperature pa med 18 in 22°C . Celinski višek padavin je izrazitejši, letna količina padavin pa je najmanjša v Sloveniji in znaša med 800 in 1000 mm. (Geografski atlas Slovenije, 2010, str. 63–69)

Slika 6: Analiza temperatur za kraj Puconci v letu 2022

TEMPERATURE (Â°C)														
					HEAT	COOL					MAX	MAX	MIN	MIN
YR	MO	MEAN	MEAN		DEG	DEG					>=	<=	<=	<=
		MAX	MIN	MEAN	DAYS	DAYS	HI	DAY	LOW	DAY	30	0	0	-20
2022	01	5,9	-3,3	0,5	551,3	0,0	14,2	01	-7,9	13	0	0	28	0
2022	02	10,8	-1,0	4,2	395,3	0,0	15,8	24	-5,9	13	0	0	19	0
2022	03	13,1	-2,0	5,2	405,4	0,0	24,1	28	-8,3	12	0	0	22	0
2022	04	15,9	4,0	9,7	249,7	0,1	23,9	14	-0,3	05	0	0	3	0
2022	05	24,7	11,5	17,8	46,8	28,6	32,8	12	6,7	03	2	0	0	0
2022	06	28,6	15,8	22,0	1,3	112,2	35,2	29	10,8	14	9	0	0	0
2022	07	30,5	15,3	22,7	0,2	138,9	37,2	23	8,9	11	17	0	0	0
2022	08	28,9	16,2	22,2	3,0	123,7	38,1	18	13,4	31	11	0	0	0
2022	09	21,9	10,5	15,6	97,3	16,3	30,5	06	2,7	22	1	0	0	0
2022	10	19,2	8,1	12,7	169,6	0,0	24,0	06	3,9	04	0	0	0	0
2022	11	10,6	3,4	6,4	358,7	0,0	20,1	01	-1,4	25	0	0	5	0
2022	12	5,1	-0,7	1,7	515,4	0,0	14,1	31	-8,3	13	0	3	19	0
		18,0	6,5	11,7	2794,1	419,9	38,1	avg	-8,3	mar	40	3	96	0

VIR: Arhiv OŠ Puconci, <http://www2.arnes.si/~gneme3/OSPVP/archive/NOAA-2022.txt>, 14. 1. 2023

V Puconcih so bili najhladnejši dnevi v zimskem letnem času. Povprečna najnižja temperatura je bila meseca januarja, in sicer $0,5^{\circ}\text{C}$, povprečna najvišja temperatura pa je bila meseca julija, in sicer $22,7^{\circ}\text{C}$. Najnižja izmerjena temperatura je bila marca in decembra, v obeh primerih $-8,3^{\circ}\text{C}$, najvišja temperatura pa v avgustu, in sicer $38,1^{\circ}\text{C}$.

Slika 7: Analiza padavin za kraj Puconci v letu 2022

PRECIPITATION (mm)							
YR	MO	TOTAL	MAX	DATE	---DAYS OF RAIN---		
			OBS. DAY		0.30	3.00	30.00
2022	01	23,9	19,8	05	3	1	0
2022	02	18,3	12,7	15	4	1	0
2022	03	21,1	21,1	31	1	1	0
2022	04	59,9	14,7	27	9	7	0
2022	05	54,9	21,6	27	12	4	0
2022	06	105,7	41,1	07	10	6	1
2022	07	60,7	32,5	30	7	4	1
2022	08	65,5	17,8	23	9	6	0
2022	09	114,6	19,3	16	18	12	0
2022	10	9,4	2,0	25	7	0	0
2022	11	42,2	16,3	22	8	4	0
2022	12	48,3	10,7	10	10	6	0
624,3			41,1	jun	98	52	2

VIR: Arhiv OŠ Puconci, <http://www2.arnes.si/~gneme3/OSPVP/archive/NOAA-2022.txt>, 14. 1. 2023

Zgornja slika prikazuje podatke padavin za Puconce, kjer je v letu 2022 padlo 624 mm padavin. Meseca z največ padavinami sta bila september (114 mm) ter junij (106 mm). Povprečno je najmanj padavin padlo v zimskih mesecih, mesec z najmanj padavin pa je bil oktober (9 mm).

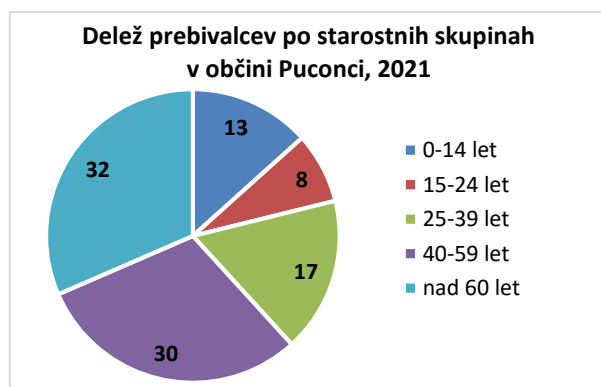
Občina se nahaja na porečju reke Ledave z Veliko Krko, ki z Beznovskim, Bodonskim, Brezovskim, Mačkovskim, Dolinskim, Pečarovskim in Puconskim potokom ter potoki Gruba, Gajka in Bezjak predstavljajo pomembno vodno območje občine. Ti potoki v sušnih obdobjih običajno presahnejo. Pogostost sušnih dni in trajanja sušnih obdobji v Sloveniji se v zadnjih desetletjih povečuje. Suša se pojavlja s čedalje večjo jakostjo ter na območjih in v letnih časih, kjer v preteklosti z njo ni bilo težav. (Sušnik idr. 2021)

2.4.2 DRUŽBENOGEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI

V občini Puconci je leta 2022 živel 5871 prebivalcev, 2883 je bilo moških in 2988 žensk. Na kvadratnem kilometru površine je živel povprečno 54 prebivalcev, kar je v primerjavi s celotno Slovenijo predstavlja skoraj polovico manj (104 prebivalci na km²).

Ker vseh demografskih podatkov za leto 2022 nismo našli, smo analizo podali za leto 2021.

Grafikon 2: Delež prebivalcev po starostnih skupinah v občini Puconci, 2021

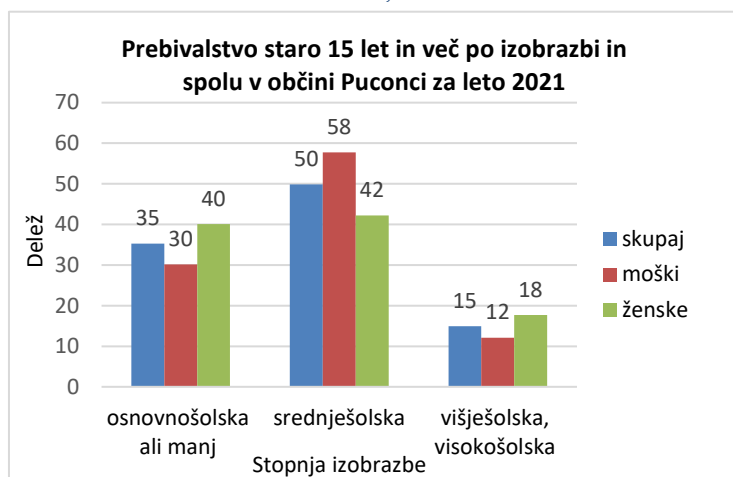

V letu 2021 je v občini živel 5892 prebivalcev, 55 % prebivalcev je bilo starih med 15 in 60 let, 32 % prebivalcev nad 60 let, le 13 % pa je bil tistih, ki so bili stari manj kot 15 let. Povprečna starost prebivalcev je bila 46 let, kar je za dve leti manj, kot je značilno za Slovenijo.

VIR: SURS, 2022

V občini je bilo v letu 2021 popisanih 2238 gospodinjstev. Največje število gospodinjstev je z dvema članoma, in sicer 28 %, sledijo gospodinjstva z enim članom s 27 %, najmanjši delež pa je registriranih s pet ali več člani. Naravni prirast na 1000 prebivalcev je bil tako v letu 2021 negativen (−9,2), saj se je rodilo le 39 otrok, umrlo pa je 93 prebivalcev. V občino Puconci se je preselilo več prebivalcev kot odselilo, zato je bil selitveni prirast na 1000 prebivalcev pozitiven, znašal je 5,1. Skupni selitveni in naravni prirast za leto 2021 na 1000 prebivalcev je bil pozitiven in je znašal 2,5.

Grafikon 3: Prebivalstvo staro 15 let in več po izobrazbi in spolu v občini Puconci, 2021

V občini je imelo leta 2021 50 % prebivalcev zaključeno srednješolsko izobrazbo, 35 % osnovnošolsko ali manj, višje ali visokošolsko izobrazbo pa le 15 %. 40 % žensk ima zaključeno le osnovnošolsko izobrazbo, kar je za 10 % več kot moških, prav tako je 6 % žensk višje izobraženih kot moških. S srednješolsko izobrazbo je 58 % vseh moških v občini.

VIR: SURS, 2022

V letu 2021 je bilo 55 % prebivalcev aktivnih (2807), od tega 43 % (1192) delavno aktivnih, 45 % prebivalcev je bilo neaktivnih. 354 prebivalcev je brezposelnih, kar predstavlja 13 % vseh aktivnih prebivalcev. V letu 2021 se je 226 prebivalcev registriralo kot samozaposleni – kmetje, kar predstavlja 19 % vseh delovno aktivnih. V primerjavi s podatki za leto 2022 se je število samozaposlenih – kmetje zmanjšalo za 6 %.

2.5 KMETIJSTVO V OBČINI PUCONCI

Med največjimi izzivi, s katerimi se srečuje občina, je zemljiška razdrobljenost, ki je posledica dedovanja. V letu 2022 bilo skupno v uporabi 5263 ha kmetijskih zemljišč. Raba tal v občini je odvisna predvsem od reliefnih značilnosti in se razlikuje na gričevnatem in nižinskem območju. Spremembo rabe kmetijskih površin med leti 2000 in 2020 ter 2022 podajamo v naslednji tabeli.

Tabela 3: Podatki o kmetijskih gospodarstvih in rabi tal za občino Puconci v letih, 2000, 2010 in 2020 ter leto 2022

	2000	2010	2020	2022
Število kmetijskih gospodarstev	968	782	651	*
Površina kmetijskih zemljišč v uporabi	5489 ha	5131 ha	5279 ha	5263 ha
Površine od 0 do 2 ha	180	193	143	*
Površine od 2 do 5 ha	395	273	227	*
Površine od 5 do 10 ha	281	189	156	*
Površine od 10 ha ali več	111	127	125	*
Njive	*	4052 ha	4317 ha	4335 ha
Trajni nasadi (sadovnjaki, vinogradi)	*	144 ha	114 ha	103 ha
Travniške površine	1183 ha	936 ha	848 ha	808 ha
Pridelava krompirja	74 ha	33 ha	14 ha	13 ha
Pridelava žit	3044 ha	3178 ha	3378 ha	*
Kmetijska gospodarstva, ki redijo živino	899	598	364	*

*ni podatka

VIR: SURS, 2022, 2023

Število kmetijskih gospodarstev se je v občini med leti 2000 in 2020 zmanjšalo za 317, prav tako se je zmanjšala površina kmetijskih zemljišč, in sicer za 226 ha, v letu 2022 še za dodatnih 16 ha. Med letoma 2000 in 2020 se je površina kmetijskih zemljišč pri gospodarstvih do 10 ha zmanjševala, povečala pa se je pri tistih, ki razpolagajo z več kot 10 ha. Njivske površine so se od leta 2000 do 2022 povečala za 283 ha. V istem časovnem obdobju so se zmanjšale tudi površine trajnih nasadov za 41 ha, travniške površine za 335 ha in površine za gojenje krompirja za kar 61 ha. Povečujejo se površine za pridelavo žit. V letu 2020 so te obsegale 3378 ha, kar je za 334 ha več kot leta 2000. Za več kot polovico se je zmanjšalo število kmetijskih gospodarstev, ki redijo živino: v prvem desetletju za 310 kmetijskih gospodarstev, v drugem pa 234 kmetijskih gospodarstev.

Slika 8: Pridelava sadja

VIR: Živa Čerpnjak, maj 2022

Slika 9: Obiranje grozdja

VIR: Živa Čerpnjak, oktober 2022

Tabela 4: Prireja živali v občini Puconci v letu 2022 po zbirnih vlogah KGZS MS

Živali po vrstah	Število živali
Govedo	2760
Prašiči	6828
Perutnina (kokoši, race, prireja jedilnih jajc, petelini, pitovni piščanci, prepelice, race)	3467
Kozje/ovčje	235
Konji, osli, poniji	28
Drugo: kunci, damjaki, mufloni	93

VIR: SURS, 2022, 2023

Leta 2022 je KGZS Murska Sobota na podlagi zbirnih vlog podal poročilo, da se je v občini redilo 6828 prašičev. Po številu vzrejenih živali jim sledi perutnina, teh je bilo 3467, manj je bilo goveda, 2760. V letu 2022 se je v občini redilo 235 koz in ovc, 28 konjev, oslov in ponijev ter 93 drugih živali.

Slika 10: Samooskrba s prašičjim mesom

VIR: Živa Čerpnjak, januar 2023

Slika 11: Samooskrba s pridelavo mleka

VIR: Živa Čerpnjak, januar 2023

Po podatkih KGZS Murska Sobota je občina Puconci zelo močna v kmetijstvu, predvsem v poljedelstvu. Iz zbirnih vlog (ARSKTRP), ki jih prejema vsako leto, pa opazajo, da se število kmetijskih gospodarstev vsako leto zmanjšuje. Razlogi se kažejo predvsem v neuspešnem iskanju naslednikov in zemljiški razdrobljenosti. Povečuje pa se število kmetijskih gospodarstev, ki imajo večji obseg kmetijskih zemljišč. Z različnimi razpisi, ki pomagajo razvoju, doprinašata tudi občina Puconci in KGZS Murska Sobota, ki nudita pomoč z informiranjem, osebnim svetovanjem, izobraževanjem, pomoč pri investicijskih načrtih, skladiščenju, trženju in obiskih kmetij. Sodelovanje temelji na spodbujanju mladih prevzemnikov kmetij, preusmerjanju kmetij ter seznanjanju in spodbujanju vseh dopolnilnih dejavnosti na kmetijah, ki ustvarjajo delovna mesta, izboljšajo finančni položaj kmetije, lokalno prebivalstvo pa dobi svežo hrano. (A. Petrovič, A. Dervarič, osebna komunikacija, januar, februar 2023)

Spodbuda KGZS je tudi k usmerjanju v dopolnilne dejavnosti in dodatnemu zaslužku. V občini Puconci je registriranih 114 dopolnilnih dejavnosti. 44 jih ponuja storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo in opremo ter ročna dela, 31 jih prideluje in predeluje mlečne izdelke, semena, sadje in zelenjavo ter zelišča. Ostali prodajajo kmetijske izdelke, pečejo kruh ali imajo registrirano turistično kmetijo ali vinotoč. (A. Petrovič, osebna komunikacija, januar 2023)

KGZS Murska Sobota poleg vsega še vzpodbuja vključevanje kmetij v program lokalne oskrbe v javne zavode na lokalnem področju.

2.6 LOKALNI PONUDNIKI

Občina Puconci iz ravninskega dela Ravenskega prehaja v gričevnati del Goriškega, kar pa se odraža tudi na kmetijski usmerjenosti. Ker je človek na tem območju zelo povezan z naravo, ji daje tudi bogat pečat, saj so se ustanovila številna društva in skupine, ki so tesno povezane s kmetijsko panogo.

Društva:

– Društvo kmečkih žena klas Bodonci;	– Društvo oračev Prekmurja;
– Govedorejsko društvo Bodonci;	– Društvo vinogradnikov Goričko;
– Sadjarsko društvo Pomurja;	– Društvo rejcev drobnice Pomurja in
– Čebelarsko društvo Puconci;	– Prekmursko prašičerejsko društvo.

Lovske družine so se oblikovale z namenom varstva, gojitve in lova divjadi, predvsem z namenom trajnostnega gospodarjenja. Lovske družine, ki delujejo na območju občine Puconci, so: LD Pečarovci, LD Ivanovci, LD Brezovci, LD Dolina in LD Radovci.

V zadnjih letih vedno več ljudi sledi lokalno pridelani hrani, ki pa ni pomembna le iz zdravstvenega, ampak tudi iz gospodarskega vidika. Strateški načrt kmetijske politike se zavzema za »dvig kakovosti življenja in krepitev gospodarske aktivnosti na podeželju, za ohranjanje vitalnega podeželja in podeželskega gospodarstva s spodbujanjem zaposlovanja v kmetijstvu, agroživilstvu in drugih povezanih sektorjih. Poleg kmetijskih dejavnosti bomo na teh območjih razvijali tudi dopolnilne dejavnosti, vključno z biogospodarstvom, ki pomembno pripomorejo k dvigu in stabilnosti dohodka kmetijskih gospodarstev.« (Ministerstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2021b, str. 24–25) Spodbuja tudi socialno vključenost, ohranjanje dediščine, trajnostne oblike turizma ter medgeneracijsko sodelovanje in ustanovitev pametnih vasi.

Na območju občine delujejo številni lokalni ponudniki različnih živil, ki prispevajo k večji konkurenčnosti domačih pridelovalcev in posledično k trajnostnemu razvoju, s katerim poskrbijo za večjo varnost in predvsem boljšo kakovost hrane. S strani Razvojnega zavoda občine Puconci smo prejeli sedem lokalnih ponudnikov živilskih izdelkov (D. Bačič, osebna komunikacija, januar 2023):

- Kmetija Puhanca se nahaja v Beznovcih in ponujajo 45 različnih proizvodov. Med drugim tudi svežo solato, jajca, vloženo zelenjavo, različne vrste marmelad, bučno, konopljino in sončnično olje. (Kmetija Puhanca, b. d.)
- V Bodoncih se nahaja Kmetija Vlaj, kjer je osnovna dejavnost poljedelstvo. Ukvarjajo se s pridelavo in proizvodnjo bučnega olja, praženih bučnih semen, orehovega olja, ajdove kaše in vinskega kisa. (Kmetija Vlaj, b. d.)
- Družinska Kmetija Šukar se prav tako nahaja v Bodoncih. Od leta 2018 se ukvarjajo z izdelavo domačih mlečnih izdelkov vrhunske kakovosti. Postavili so manjši proizvodni obrat in prodajalno, kjer ponujajo številne živilske izdelke, med njihovimi glavnimi izdelki so siri za žar različnih okusov, mleko, maslo, jogurti in skuta. (Pristno pomursko, b. d.)
- V občini deluje tudi Čebelarstvo društvo Puconci, ki je leta 2022 praznovalo 70. obletnico in šteje 42 članov. Cilj društva je še naprej delovati v korist svojih članov in ohranjati kulturno dediščino čebelarstva tako na področju občine Puconci kot tudi izven njenih meja (Čebelarstvo društvo Puconci, 2022). V sklopu društva deluje tudi Čebelarstvo Car, ki se nahaja v Brezovcih in v Predanovcih ter Čebelarstvo Kuhar v Zenkovcih. Oba ponujata različne vrste medu in skrbita za ohranjanje tradicije ter kmetijsko pridelavo in okolje.
- Integrirana pridelava zelenjave Simon Kuzma iz Puževca, ki prideluje solato.
- Sezona, Brigita Horvat s. p., iz Beznovec se ukvarja s pridelavo svežih malin, robid. Iz sadja predeluje tudi žganja, likerje ter marmelade in kis.

Občina lokalnim ponudnikom omogoča prodajo svojih izdelkov na kmečki tržnici pred občinsko zgradbo. Na tržnici se predstavijo lokalni ponudniki s ponudbo kruha, medu in medenih izdelkov, sira in drugi mlečnih izdelkov, domače zelenjave, bučnega in orehovega olja ter mnogih drugih dobrin.

V času prvega vala korona epidemije, konec marca 2019, ko so se številni pridelovalci spraševali, kam s pridelki, se je gospe Špeli Horvat porodila ideja o ustanovitvi skupine na Facebooku »Lokalno pomursko – lokalna hrana pomurskih pridelovalcev«. Skupina ima že več kot 10.000 članov in predstavlja neke vrste online tržnico, kjer uporabniki povprašujejo po lokalnih dobrinah, spet drugi uporabniki pridelke ponujajo.

Pozanimali smo se tudi, kakšna je oskrba z živili iz lokalnega okolja na naši osnovni šoli:

– Š. Šipoš: jabolka, slive, češnje;	– E. Kuhar: krompir;
– M. Vratuša: jagode;	– J. Matis: solata kristalka;
– G. Šukar: mleko, čokoladno mleko, skuta;	– Kmetija Čarička: domači kis, jabolčni kis;
– F. Zavec: jogurt;	– J. Malačič: med;
– J. Kosi: bučno olje;	– OŠ Puconci: med.

Iz seznama je razvidno, da tudi naša osnovna šola živilske proizvode nabavlja v lokalnem okolju, nekaj proizvodov pa pridelata tudi sama.

3 RAZISKOVALNI DEL

3.1 POTEK RAZISKOVALNEGA DELA

3.1.1 METODOLOGIJA IN ZBIRANJE PODATKOV

V raziskavi smo uporabili kvantitativno deskriptivno metodo. Vprašalnik smo oblikovali s pomočjo pregledane literature in podatkov, ki smo jih pridobili iz Statističnega urada Republike Slovenije, Kmetijskega zavoda Murska Sobota, Razvojnega zavoda občine Puconci ter Krajinskega parka Goričko.

Vprašalnik, ki je razdeljen v štiri sklope, je sestavljen iz sedemnajstih vprašanj zaprtega in odprtega tipa. Prvi sklop predstavlja demografske podatke, kot so spol, starost, status aktivnosti, število članov v gospodinjstvu in kraj bivanja. Drugi sklop predstavlja vprašanja, povezana s pomenom samooskrbe in željo o povečani samooskrbi. V tretjem sklopu ugotavljamo, kakšna je prehranska samooskrba anketirancev glede na rabo tal in kmetijske proizvode ter razmišljanje o lastni samooskrbi v prihodnosti. Četrty sklop ugotavlja oceno o doseženi prehranski samooskrbi v občini, o nakupovalnih navadah živil in o potrebah po posameznih kmetijskih proizvodih v občini.

Vprašalnik smo izvedli med 11. 1. 2023 in 17. 1. 2023 v odprtokodni aplikaciji 1KA, ki omogoča spletno anketiranje. Povezavo do vprašalnika z navodili za izpolnjevanje smo poslali preko eAsistenta staršem in skrbnikom učencev OŠ Puconci ter zaposlenim v OŠ Puconci. Povezavo smo poslali tudi članom Čebelarskega društva Puconci, zaposlenim na Krajinskem parku Goričko, zaposlenim na občini Puconci, Razvojnemu zavodu občine Puconci in zaposlenim na Kmetijsko gozdarski zbornici Murska Sobota. Delili smo ga tudi preko družabnih omrežij številnih društev in vasi občine Puconci ter ustno nagovarjali občane. Z razpošiljanjem povezave različnim predstavnikom lokalne skupnosti smo si zagotovili razgiban vzorec anketirancev.

V nalogo smo vključili tudi intervju. K intervjuju smo povabili župana občine Puconci, gospoda Uroša Kamenška, in državno sekretarko, pristojno za področja kmetijstva, hrane in ribištva, gospo Tatjano Buzeti. Predstavili smo jima rezultate vprašalnika in ju povprašali o ukrepih na področju lokalne prehranske samooskrbe ter načrtih glede prehranske samooskrbe v prihodnosti. Intervju smo opravili tudi z dvema lokalnima ponudnikoma občine Puconci, in sicer Kmetijo Šukar in Kmetijo Vlaj iz Bodoncev.

3.1.2 OBDELAVA PODATKOV

Pridobljene podatke smo tabelarično in grafično obdelali v programu Microsoft Office Excel. Pomembnejše podatke smo prenesli v Microsoft Word in analizirali. Podatke, pridobljene z vprašanji odprtega tipa, smo prikazali opisno.

3.1.3 VZOREC ANKETIRANCEV

V raziskavi, ki smo jo izvedli na območju občine Puconci, je sodelovalo več kot 330 anketirancev, od katerih je 254 izpolnilo anketo v celoti. Rezultate, ki jih predstavljamo v nadaljevanju, temeljijo le na vzorcu v celoti izpolnjenih anket.

3.1.4 DEMOGRAFSKI PODATKI

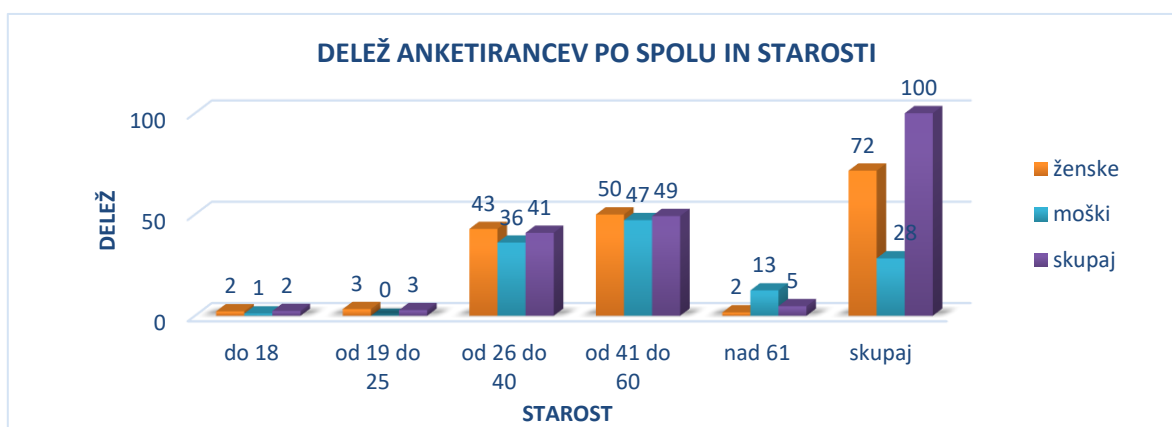
V anketnem vprašalniku je sodelovalo 254 oseb s stalnim bivališčem v občini Puconci. Po oceni je vzorec zajemal 4,3 % vseh občanov. Za lažjo predstavitev ponazarjamo število in starost s pomočjo tabele in grafikona.

Tabela 5: Število anketirancev po spolu in starosti

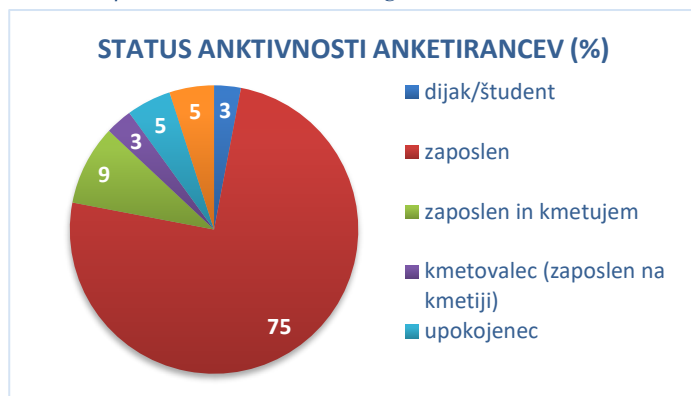
spol/starost	do 18	od 19 do 25	od 26 do 40	od 41 do 60	nad 61	skupaj
ženske	4	6	78	91	3	182
moški	2	1	26	34	9	72
skupaj	6	7	104	125	12	254

Kot je razvidno iz grafikona v nadaljevanju, je v raziskavi sodelovalo 72 % žensk in 28 % moških. 49 % anketiranih predstavlja starostno skupino od 41 do 60 let. V tej starostni skupini je 50 % vseh sodelujočih žensk ter 47 % vseh sodelujočih moških. Druga najbolj zastopana starostna skupina z 41 % je stara od 26 do 40 let. V tej skupini je 43 % vseh anketiranih žensk in 36 % vseh anketiranih moških. 5 % anketirancev je starih do 25 let, od katerih je le 5 % vprašanih žensk in 1 % moških. 5 % anketiranih je starih nad 61 let, od tega je 13 % moških in le 2 % žensk.

Grafikon 4: Delež anketirancev po spolu in starosti

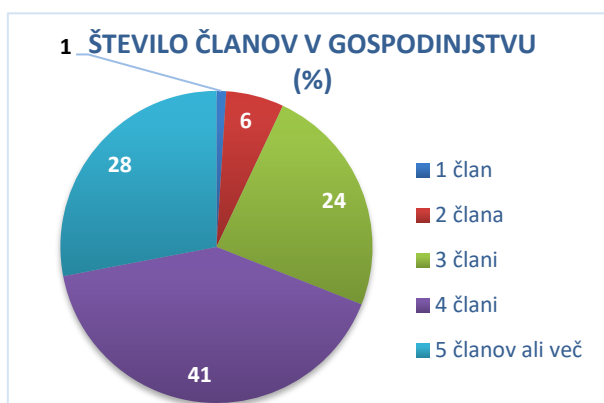
Grafikon 5: Delež anketirancev glede na status aktivnosti

Zanimal nas je tudi status aktivnosti anketirancev, kar je prikazano v grafikonu 5. Največji delež anketirancev, in sicer 75 %, predstavlja zaposlene. 9 % vprašanih ob zaposlitvi kmetuje, po 5 % je upokojencev in nezaposlenih. 3 % anketirancev predstavljajo dijake oz. študente. Samozaposlenih na kmetiji je le 3 %.

V zadnjih letih se zelo spreminja tudi starostna struktura zaposlenih v kmetijstvu. Analiza podatkov kaže, da se s kmetovanjem ukvarja 12 % anketiranih. Če podrobneje analiziramo starost gospodarjev na kmetijah ne glede na zaposlitev, ugotovimo, da je 52 % tistih, ki se ukvarjajo s kmetovanjem, v starostni skupini od 26 do 40 let, 45 % pa v starostni skupini od 41 do 60 let. Na kmetiji je zaposlenih 57 % v starostni skupini od 26 do 40 let in 43 % v starostni skupini od 41 do 60 let. Kmetijo kot dodatno dejavnost poleg službe opravlja 50 % anketiranih, starih od 26 do 40 let, in 45 % vprašanih od 41 do 60 let.

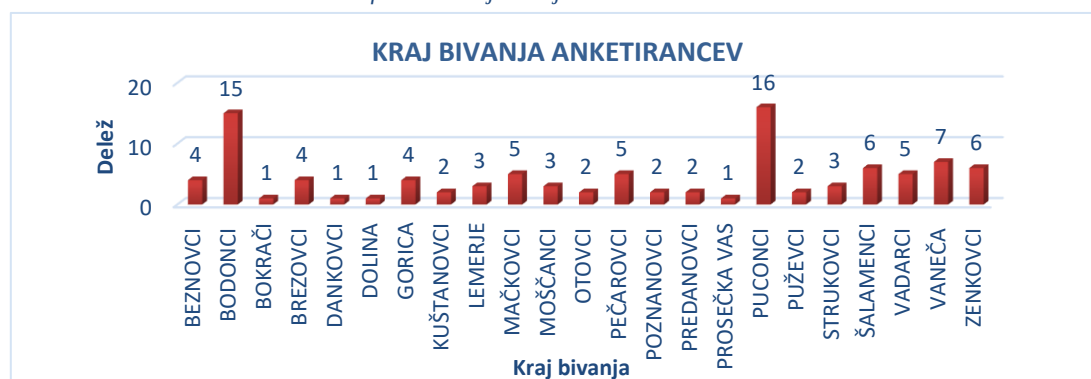
Grafikon 6: Število članov v gospodinjstvu (%)

Na stopnjo samooskrbe lahko vpliva tudi velikost gospodinjstev. Iz grafikona je razvidno, da med tistimi, ki so odgovorili na anketni vprašalnik prevladujejo družine s štirimi člani (41 %). Skoraj enak odstotek je tistih s petimi (28 %) in tremi člani (24 %). V 6 % sta v gospodinjstvu le dva člana, najmanjši delež pa je v gospodinjstvu samih.

Vprašalnik so reševali v vseh krajih v občini Puconci. Največji delež vprašanih je bilo iz Puconcev (16 %) in Bodoncev (15 %), sledili so kraji Vaneča (7 %), Zenkovci (6 %) in Šalamenci (6 %). Vsi ostali kraji so imeli manj kot 5 % sodelujočih v vprašalniku.

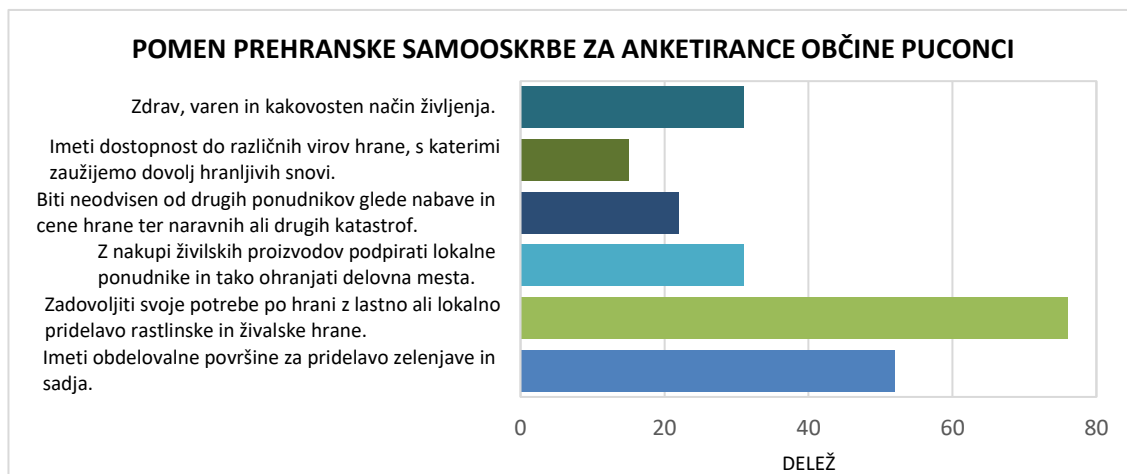
Grafikon 7: Kraj bivanja anketirancev

3.2 REZULTATI RAZISKAVE

V raziskavi nas je zanimalo, kaj si anketiranci občine Puconci predstavljajo pod pojmom prehranska samooskrba. Možnih je bilo več odgovorov.

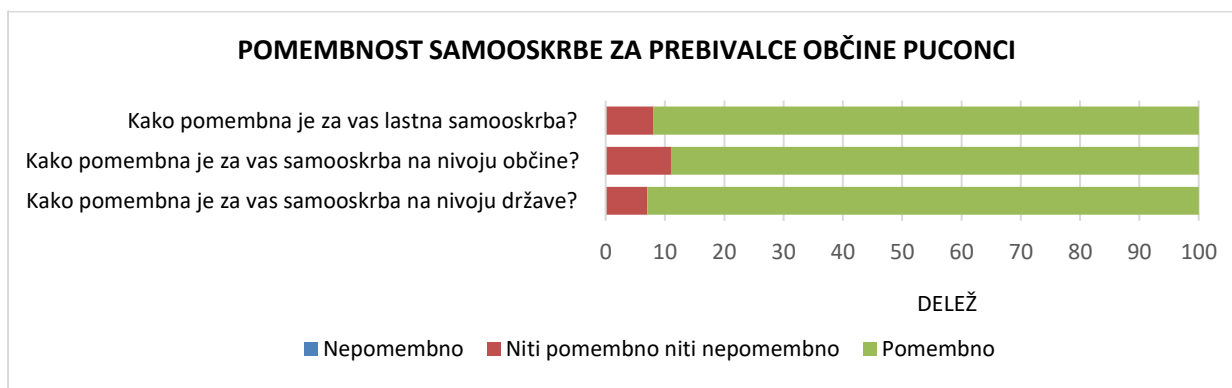
Grafikon 8: Pomen prehranske samooskrbe za anketirance občine Puconci

Za 76 % anketirancev biti samooskrben pomeni, da zadovoljijo svoje potrebe po hrani z lastno ali lokalno pridelano hrano. Za 52 % anketirancev biti samooskrben pomeni, da imajo obdelovalne površine za pridelavo zelenjave in sadja. Kot nakup živilskih proizvodov od lokalnih ponudnikov in jih s tem podpirati ter ohranjati njihova delovna mesta si prehransko samooskrbo razlaga 31 % anketirancev. Prav toliko si jih pojem razlaga kot zdrav, varen in kakovosten način življenja. 22 % vprašanih si pojem razlaga kot neodvisnost od drugih ponudnikov glede nabave in cene hrane ter naravnih ali drugih katastrof. Prehransko samooskrbo kot dostopnost do različnih virov hrane, s katerimi zaužijemo dovolj hranljivih snovi, vidi 15 % anketirancev.

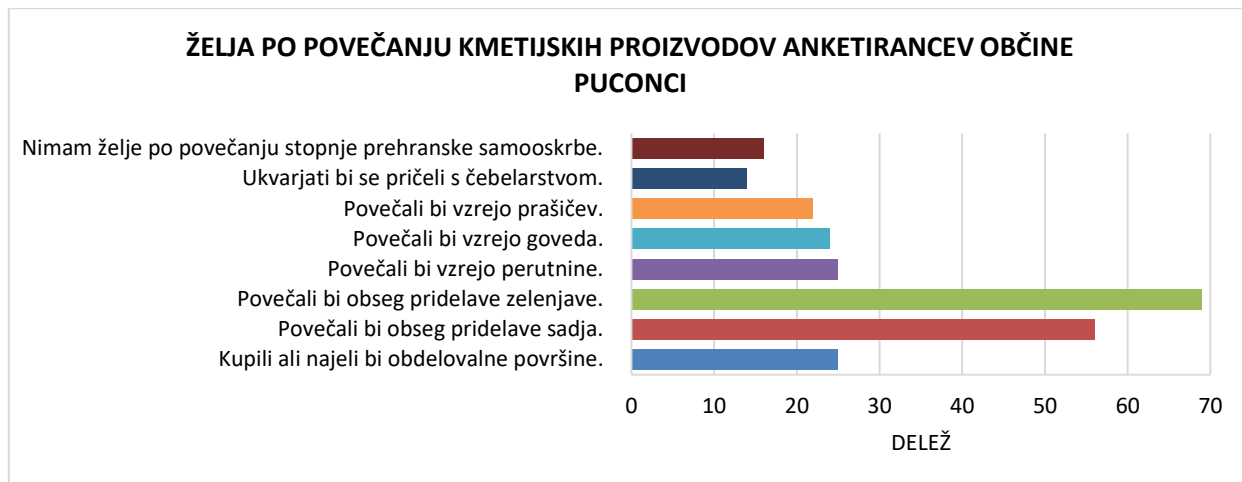
Glede na rezultate v grafikonu 9 lahko trdimo, da je za prebivalce občine Puconci samooskrba zelo pomembna na vseh ravneh oz. v vseh prehranskih verigah.

Grafikon 9: Pomembnost samooskrbe za prebivalce občine Puconci

Na nivoju države samooskrbo kot pomembno opredeljuje 93 % anketirancev, prav tako je velik delež pri lastni samooskrbi, in sicer 92 %. Na nivoju občine jo kot pomembno označuje 89 % anketirancev. Vsem ostalim se samooskrba na vseh navedenih nivojih ne zdi niti pomembna niti nepomembna.

Grafikon 10: Želja po povečanju kmetijskih proizvodov anketirancev občine Puconci

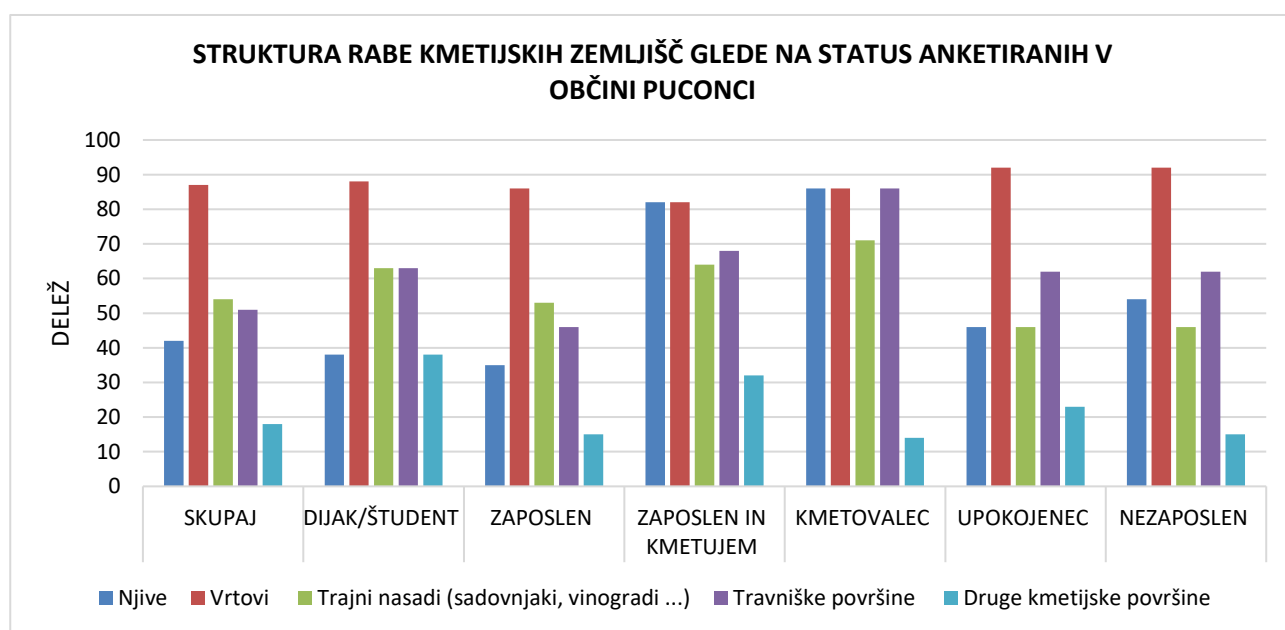

Če bi anketiranci imeli priložnost povečati samooskrbo, bi se jih 69 % odločilo za povečanje obsega pridelave zelenjave, 56 % pa bi povečalo pridelavo sadja. Po 25 % anketirancev bi kupilo ali najelo obdelovalne površine in povečalo vzrejo goveda. Vzrejo perutnine bi povečalo 22 %, s čebelarstvom pa bi se pričelo ukvarjati 14 % anketiranih. 3 % bi dodatno stimulirali integrirano pridelavo poljščin in uredili skupne vaške vrtove. Želje po povečanju prehranske samooskrbe nima 16 % anketirancev, med njimi je največji delež starih od 41 do 60 let (54 %) in od 26 do 40 let (41 %), kar predstavlja glede na status aktivnosti 76 % tistih, ki so zaposleni.

Skupno so imeli anketiranci v lasti 2.160,5 ha obdelovalnih kmetijskih zemljišč, od tega je bilo 1.509,1 ha njiv, 13,5 ha vrtov, 27,7 ha trajnih nasadov, 503,3 ha travniških površin in 106,9 ha drugih površin. 856,2 ha kmetijskih zemljišč imajo v lasti tisti, ki so se opredelili kot kmetovalci, in tisti, ki ob zaposlitvi še kmetujejo, od tega je kar 593,9 ha njivskih površin in 221,3 ha travniških površin, 7,2 ha trajnih nasadov ter 32,9 ha drugih obdelovalnih površin, vrtov je le 0,91 ha.

V strukturi rabe zemljišč anketiranih v občini Puconci prevladujejo vrtovi (87 %), delež trajnih nasadov je 54 %, z 51 % sledijo travniške površine, najmanj anketiranih ima v lasti njivske površine (42 %). Pričakovano je bilo, da je delež njiv, vrtov in travniških površin najvišji pri tistih, ki kmetujejo ali pa se poleg zaposlitve ukvarjajo s kmetovanjem. Iz grafikona je razvidno, da ima ne glede na status aktivnosti in starost čez 80 % anketiranih v lasti vrtove. Trajne nasade ima v lasti več kot 50 % zaposlenih in tistih, ki se ukvarjajo s kmetovanjem, razen pri upokojencih in nezaposlenih, kjer je ta delež 46 %. Manjši delež njivskih površin je le pri tistih, ki se niso opredelili kot zaposlen in kmetujem ter kmetovalec. Glede rabe kmetijskih zemljišč po starosti anketiranih ni večjih razlik.

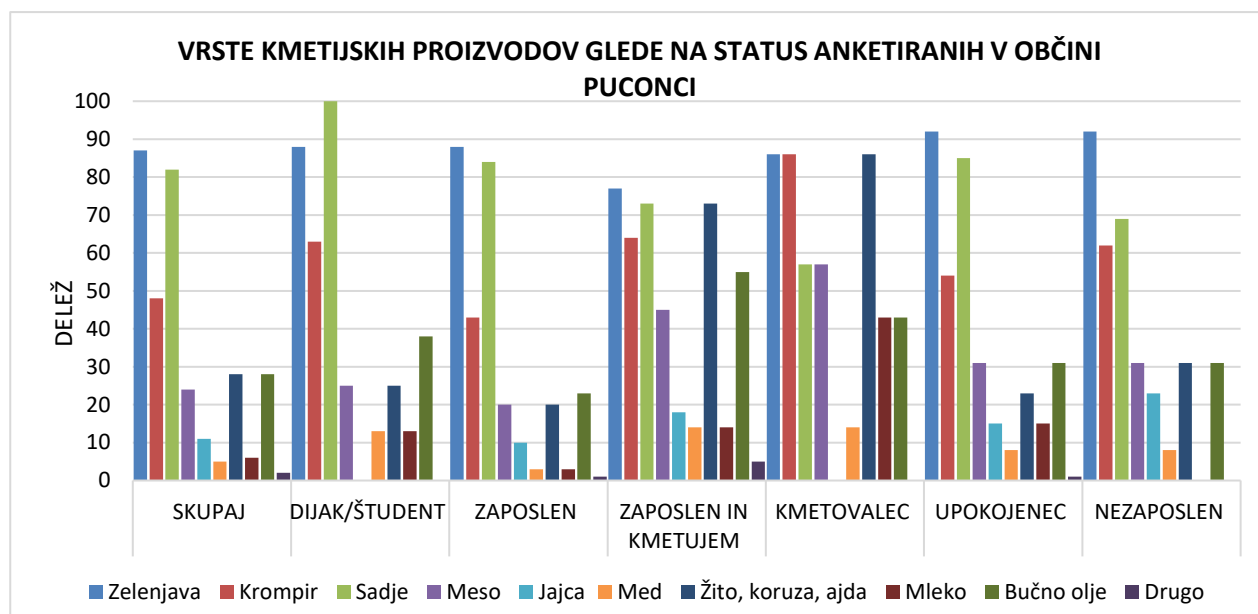
Grafikon 11: Struktura rabe kmetijskih zemljišč anketiranih v občini Puconci

Glede na starost imajo povprečno največje njive v lasti stari od 26 do 40 let, in sicer 887 ar. Vrtovi so povprečno največji pri anketirancih, starih od 41 do 60 let, in sicer 9 ar. Največje trajne nasade imajo anketiranci, stari med 19 in 25 let, in sicer v povprečju 19 ar. Največje travniške površine obdelujejo v starostni skupini do 18 let in v starostni skupini med 26 in 40 let, pri obeh so te povprečno večje od 300 arov.

Zanimalo nas je, katere vrste kmetijskih proizvodov pridelujejo anketiranci občine Puconci. Analiza ankete kaže, da skupno pridelajo 15.168 kg zelenjave, 56.940 kg krompirja, 30.892 kg sadja, 465.780 kg mesa, 9.172 kg jajc, 9.200 kg medu, 6.714.810 kg žita, koruze in ajde ter 599.300 kg mleka in 440.63 kg bučnega olja ter 8.688 kg drugih kmetijskih proizvodov.

Grafikon 12: Podatki o vrstah kmetijskih proizvodov anketirancev v občini Puconci

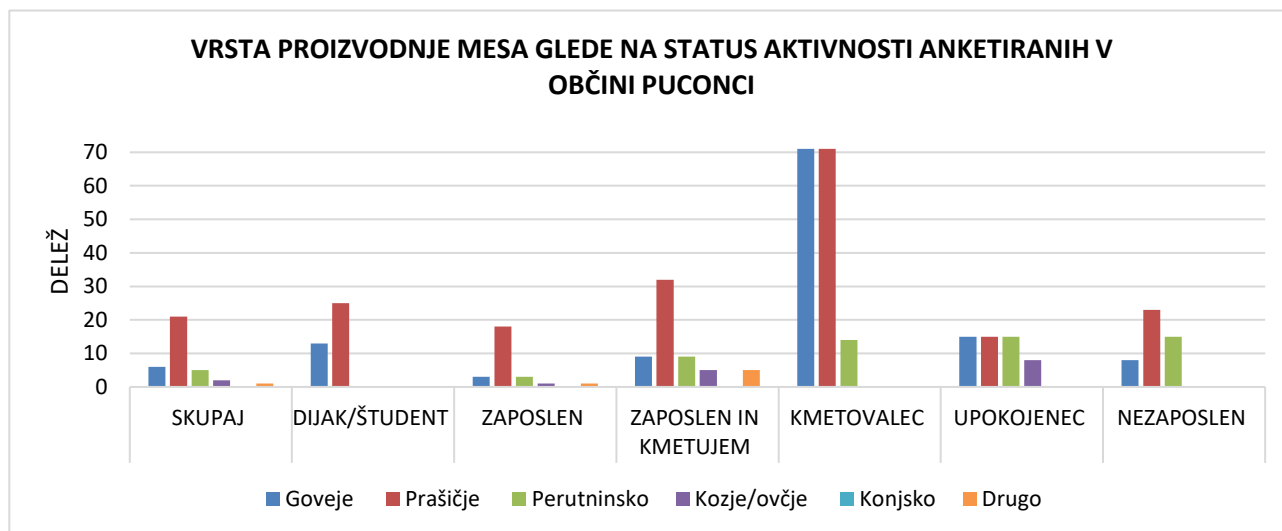

Iz grafikona o vrstah kmetijskih proizvodov je razvidno, da največ anketiranih občanov doma prideluje zelenjavo (87 %) in sadje (82 %). 48 % jih prideluje krompir, žito, koruzo in ajdo, bučno olje pa 28 %. Zelo nizka je pridelava mesa (24 %), manj kot 10 % pa je tudi pridelovanja mleka, jajc in medu. Iz analize je razvidno, da večina tistih, ki so zaposleni, pridelujejo zelenjavo (88 %) in sadje (84 %), 43 % jih prideluje še krompir. Iz podatkov je tako razvidno, da so najmanj prehransko samooskrbni v povprečju tisti, ki so zaposleni.

Glede na starost ni večjih odstopanj, razvidno pa je, da je zastopanost vseh kmetijskih proizvodov višja pri tistih, ki so stari nad 61 let, zmanjša se sicer delež tistih, ki pridelujejo meso in mleko, za nekaj odstotkov pa se poveša delež pridelave jajc in medu.

Sodelujoče v vprašalniku smo povprašali tudi o vrstah proizvodnje mesa. Skupno pridelajo anketirani 474.580 kg mesa, od tega 56.000 kg govejega, 87.160 kg prašičjega, 330.730 kg perutninskega ter 690 kg kozjega in ovčjega.

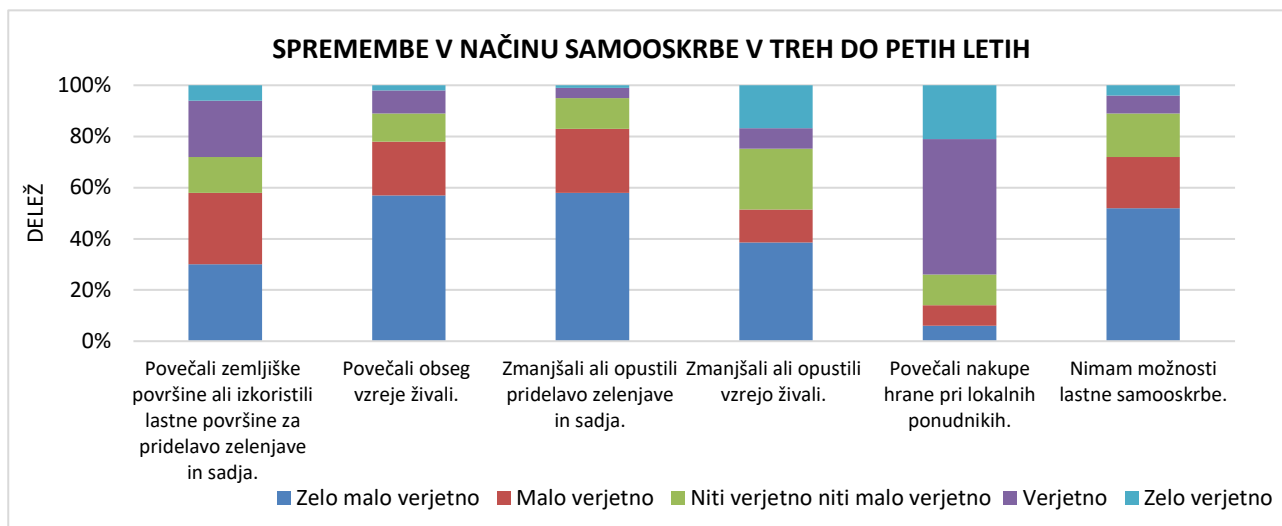
Grafikon 13: Vrsta proizvodnje mesa glede na status aktivnosti anketirancev v občini Puconci

Analiza nam je pokazala, da 21 % anketiranih prideluje prašičje meso, 6 % goveje, 5 % perutninsko, le 2 % pa kozje oziroma ovčje, 1 % jih prideluje zajčje in kunčje meso. Med 3 % tistih, ki so zaposleni na kmetiji, pridelujejo 71 % govejega in prašičjega mesa, 6 % jih prideluje perutninsko meso. 32 % tistih, ki so zaposleni in se ukvarjajo doma s kmetijstvom, prideluje prašičje meso, po 9 % pa perutninsko in goveje. Tudi upokojenci in nezaposleni proizvajajo različne vrste mesa, vendar se delež teh giblje pod 20 %. Večja odstopanja vidimo pri anketiranih zaposlenih, kjer se 18 % anketiranih ukvarja s proizvodnjo prašičjega mesa, po 3 % pa s proizvodnjo govejega in perutninskega mesa. Starejši nad 61 let pridelajo največ perutninskega ter kozjega in ovčjega mesa.

V naslednjih treh do petih letih bo na podlagi pridobljenih podatkov 74 % povečalo nakupe pri lokalnih ponudnikih, od tega zelo verjetno 21 % občanov. 20 % občanov razmišlja o zmanjševanju vzreje živali, 17 % bo zelo verjetno zmanjšalo ali opustilo vzrejo živali. O povečanju vzreje razmišlja 11 %, od tega le 2 % o zelo verjetnem povečanju. 28 % jih razmišlja o tem, da bodo povečali obseg zemljiških površin, od tega 6 % zelo verjetno. 11 % jih je odgovorilo, da ne bodo imeli možnosti samooskrbe. O tem, da ne bodo zmanjšali vzreje živali, razmišlja 21 % občanov, 25 % pa o tem, da bodo opustili pridelavo sadja in zelenjave.

Grafikon 14: Razmišljanje anketirancev o spremembi v načinu samooskrbe v treh do petih letih

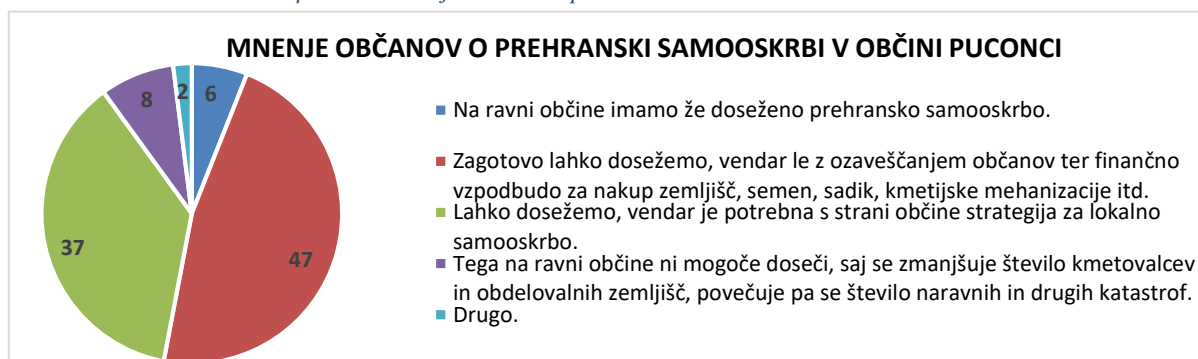

Podrobneje smo analizirali podatke za tiste, ki se ukvarjajo s kmetovanjem, kjer je bilo razvidno, da po 14 % vseh vprašanih razmišlja o povečanju vzreje živali in pridelave sadja in zelenjave, 14 % pa jih že razmišlja o tem, da bi vzrejo živali opustili. Več kot polovica vprašanih ne razmišlja o zmanjševanju pridelave in vzreje. Pri tistih, ki ob službi še kmetujejo, so podatki pokazali, da jih bo verjetno 14 % zmanjšalo ali opustilo pridelavo sadja in zelenjave, 19 % pa zmanjšalo ali opustilo vzrejo živali, od tega zelo verjetno 14 %. 29 % tistih, ki so zaposleni, razmišlja o povečanju zemljiških površin ali pa o izkoriščanju teh za pridelavo sadja in zelenjave, 5 % med njimi zelo verjetno.

Delež tistih, ki želijo povečati obseg zemljiških površin ali izkoristili lastne površine za pridelavo sadja in zelenjave, je višji pri vseh starostih, razen do 18 let, kjer se za to možnost ne bi odločil nihče od anketiranih. S 43 % je najvišji delež pri tistih, starih od 19 do 25 let, in 35 % pri tistih, ki so stari od 26 do 40 let. Največ, in sicer 16 %, starih od 26 do 40 let, želi povečati vzrejo živali. Glede na starost razmišlja večji delež o opustitvi vzreje živali kot pridelave zelenjave in sadja, in sicer 27 % tistih, ki so stari od 26 do 40, in 28 % starih od 41 do 60 let.

Mnenje občanov o doseženi prehranski samooskrbi v občini smo prikazali v spodnjem grafikonu.

Grafikon 15: Mnenje občanov o prehranski samooskrbi v občini Puconci

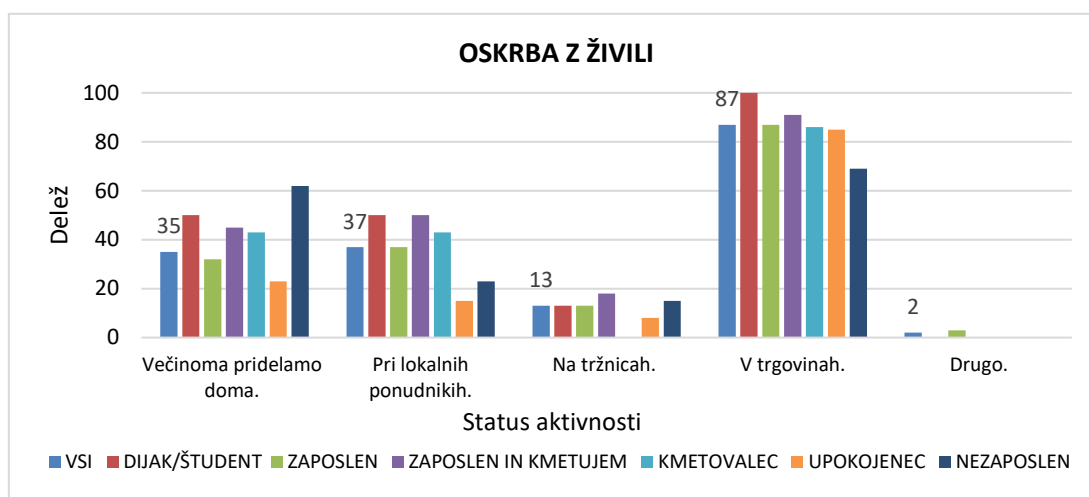

Iz podatkov razberemo, da je le 6 % vprašanih mnenja, da smo prehransko samooskrbo v občini Puconci že dosegli, 47 % jih meni, da jo lahko dosežemo, vendar le z ozaveščanjem občanov in finančno vzpodbudo za nakup zemljišč, semen, sadik, kmetijske mehanizacije itd. 37 % anketiranih je mnenja, da jo lahko dosežemo, vendar s strategijo s strani občine; 8 % pa meni, da je ne moremo doseči, ker se zmanjšuje število kmetovalcev in obdelovalnih zemljišč, povečuje pa število naravnih nesreč. Ostali so navedli, da je prehranska samooskrba na ravni občine mogoča, vendar je potrebno za to pomembno strategijo s strani EU; drugi pa menijo, da je v občini ni mogoče doseči, saj v občini ni zadostnega kadra z vizijami, ki bi omogočili dolgoročni razvoj.

V nadaljevanju nas je zanimalo, kateri so glavni vzroki opuščanja lastne samooskrbe. Anketiranci so imeli vprašanje odprtega tipa, zato smo jih povzeli v krajši sestavek. Največ anketirancev kot glavni vzrok za opuščanje lastne samooskrbe vidi v pomanjkanju časa. Številni menijo, da se jim lastna pridelava ne izplača, saj je hrana v trgovinah lahko dostopna ter poceni in si jo lahko kupijo sami. Kot razlog navajajo tudi plačila kmetom, ki so prenizka, in preveliki stroški, ki nastanejo ob pridelavi kmetijskih izdelkov in proizvodov. Nekaj anketirancev je navedlo, da se ljudje zaposlujejo v drugih službah, kjer je plačilo zagotovljeno in tudi višje, vloženega je manj fizičnega napora, saj je na kmetijah preveč dela. Kot glavni razlog navajajo pomanjkanje interesa, strah pred neuspehom in staranje prebivalstva. Med odgovori smo našli tudi primanjkovanje znanja za lastno samooskrbo, kakor tudi težavo v občini. Podrobneje smo analizirali odgovore pri tistih, ki imajo doma kmetijo, kjer kot razloge navajajo prenizke cene za odkup, poceni proizvodi v trgovinah in nezainteresiranost mladih.

Anketiranci so pri naslednjem vprašanju lahko označili več odgovorov. Iz grafikona je tako razvidno, da kar 87 % občanov največ živil nakupi v trgovini. Hrano pri lokalnih ponudnikih kupuje 37 % vprašanih. Doma si večino hrane pridelajo le 35 % anketirancev. Na tržnicah osnovna živila nakupuje le 13 % vprašanih, največji delež tistih, ki kmetujejo in so zaposleni, med vprašanimi kmetovalci pa noben. 2 % vprašanih navaja, da veliko osnovnih živil dobijo pri sorodnikih in v zadrugi. Če primerjamo podatke glede na status aktivnosti, vidimo, da 62 % vprašanih nezaposlenih pridelujejo živila doma, doma pridelajo živila tudi 45 % zaposlenih, ki pa imajo kmetijo, in 43 % kmetovalcev.

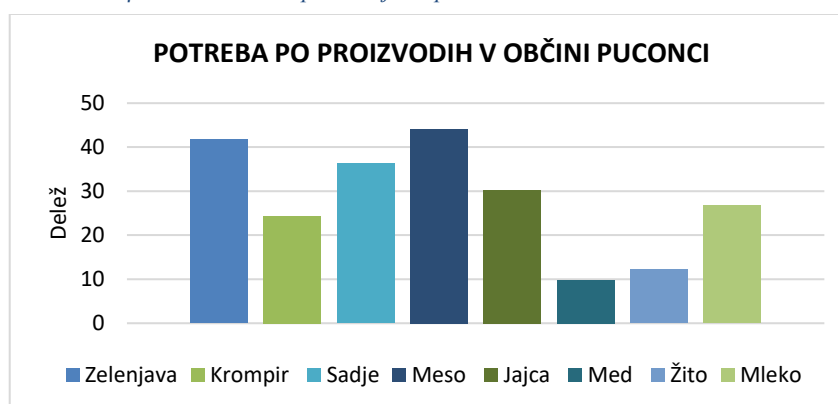
Grafikon 16: Lokacija oskrbe anketirancev z živili

Zanimalo nas je tudi, pri katerem lokalnem ponudniku najpogosteje nakupujejo. Analiza je pokazala, da največ občanov po lokalnih pridelkih posega na Kmetiji Šukar (47 %). Mnogi se za nakup medu odločijo pri Čebelarstvu Car (15 %). Številni zelenjavo nakupujejo na Kmetiji Puhanca (14 %). 10 vprašanih občanov pri lokalnih ponudnikih ne kupuje. Med pogostejšimi odgovori so bili tudi nakupi živil na kmetijah Vlaj, Sezona in Smodiš. Manj številčnejši odgovori pa so bili še nakupi medu pri Čebelarstvu Kamenšek, Čebelarstvu Kuhar in Čebelarstvu Bedek ter pri Integrirani pridelavi zelenjave Kuzma in Domnu Kosiju. Nekaj odgovorov je zajemalo tudi nakupe izven domače občine, in sicer v Zeleni točki v Murski Soboti, Kmetija Kolar v Ljutomeru, Kmetiji Majer-Šinko v Skakovcih, Čebelarstvo Vogrinčič v Krašcih in Kmetija Vogrinčič-Hanžel v Gerlincih.

V nadaljevanju prikazujemo grafikom, s katerim so analizirali potrebo po živilih v občini Puconci. Analiza bi lahko bila v pomoč kateremu izmed lokalnih ponudnikov, da bi prilagodil svojo proizvodnjo povpraševanju na trgu.

Grafikon 17: Potreba po kmetijskih proizvodih v občini Puconci

V občini Puconci si 44 % vseh vprašanih občanov želi večjo ponudbo mesa in mesnih izdelkov, med odgovori so navedli večje število govejega in prašičjega mesa ter perutnine. 42 % vseh vprašanih

občanov si želi več sveže lokalne zelenjave, med katerimi kot najpogostejše odgovore navajajo paradižnik, čebulo, solato, papriko in cvetačo. 36 % vseh vprašanih si želi večje izbire lokalnega sadja, med katerimi navajajo jagode, jabolka, hruške, marelice in druge vrste sadja. Velika je tudi potreba po jajcih (30 %) in krompirju (24 %). Med jajci navajajo kokošja in prepeličja jajca, med vrstami krompirja pa Maribel. 27 % vseh vprašani si želi več mleka in mlečnih izdelkov (smetana, sir, kozje mleko), 12 % več žit, ob tem pa navajajo pirino moko in domače testenine. Le 10 % vseh vprašanih ima povpraševanje po več vrstah medu.

3.3 INTERVJUJI

3.3.1 INTERVJU Z LOKALNIMI PONUDNIKI

Kmetija Šukar, Bodonci

Prihajajo vaši kupci samo iz lokalnega okolja ali tudi iz drugih delov Prekmurja in Slovenije?

Naši kupci prihajajo od vsepovsod. Izdelke prodajamo po Prekmurju, pa tudi turistom iz drugih delov Slovenije. Opazili smo, da je bilo večje povpraševanje po naših izdelkih v obdobju, ko so ljudje koristili turistične bone. Izdelke namreč prodajamo tudi gostincem, ki produkte uporabijo v zajtrkih. Naše mleko in navadne jogurte uporabljajo tudi v številnih izobraževalnih ustanovah, tudi na Osnovni šoli Puconci. Ocenjujemo da iz občine Puconci prihaja med 20 in 30 % vseh kupcev.

Ocenjujete, da boste v prihodnosti vašo proizvodnjo povečali glede na povpraševanje po izdelkih iz lokalnega okolja?

Da, seveda. Opažamo, da je povpraševanje po lokalnih izdelkih vedno večje in povečanje načrtujemo. To lahko pripišemo temu, da se naše cene, v primerjavi s tistimi v trgovini, niso kaj preveč zvišale. Ljudje opazijo tudi to, da so naši izdelki izjemo kakovostni in okusni. V prihodnosti načrtujemo tudi pripravo novih produktov.

Kako bi vam pri vašem delovanju še dodatno lahko pomagala občina?

Seveda bi bile finančne spodbude dobrodošle, sploh za nakup kmetijske mehanizacije in pripomočkov za dejavnost. Občina se sicer trudi, na primer s pripravo tržnice v Puconcih, a tudi kljub oglaševanju obisk ni velik. Tudi število ponudnikov ni veliko, upadlo je po pandemiji Covid-19. Na tržnico pridejo po navadi tisti, ki živijo v Puconcih. Ostali občani se za obisk ne odločajo. Ena izmed možnih alternativ, bi lahko bila ustanovitev Domače trgovine v kateri, bi lokalni ponudniki prodajali svoje izdelke, vse na enem mestu.

Goran Šukar, Kmetija Šukar, 29. 3. 2023

Kmetija Vlaj, Bodonci

Prihajajo vaši kupci samo iz lokalnega okolja ali tudi iz drugih delov Prekmurja in Slovenije?

Naši kupci prihajajo praktično od vsepovsod. Naše bučno olje smo prodajali že na vseh celinah. Ogromno ga prodamo v Ljubljani, Mariboru in na Primorskem. Ocenjujem, da slabih 5 % vseh kupcev prihaja iz občine Puconci. Naše olje se prav tako prodaja v trgovini v Berlinu, ki so jo ustanovili zdomci. Ponašamo se tudi z zlatim priznanjem na mednarodnem ocenjevanju bučnega olja Alpe-Adria v Varaždinu, kar priča o naši kvaliteti.

Ocenjujete, da boste v prihodnosti vašo proizvodnjo povečali glede na povpraševanje po izdelkih iz lokalnega okolja?

Kljub velikemu povpraševanju po naših izdelkih smo s proizvodnjo omejeni. Za pridelavo bučnega semena bi potrebovali več zemlje za obdelavo, ki je težko dostopna. Na površinah, ki jo že imamo v lasti, pa se moramo posluževati kolobarjenja. Več semena, kot ga sami pridelamo, pa ne smemo kupiti od drugih pridelovalcev.

Kako bi vam pri vašem delovanju še dodatno lahko pomagala občina?

Predvsem z razvojem turizma. Na primer z organiziranimi avtobusi, ki bi opravljali degustacije pri različnih lokalnih ponudnikih. Ustvarile bi se poti oz. točke, ki bi jih obiskovalci obiskali, in pri tem podpirali male in večje lokalne ponudnike. Kmečka tržnica, ki jo pripravljajo v Puconcih, nikakor ne zaživi. Promet je majhen in se nam je posledično skoraj ne splača obiskovati. Ko smo prisotni na kakšnih drugih tržnicah po Sloveniji in izven nje, je promet veliko večji. Se mi pa zdi, da je najučinkovitejše sredstvo za oglaševanje, pridobitev stalnih kupcev, ki jim je izdelek všeč in o njem povedo naprej.

Vlado Vlaj, Kmetija Vlaj, 31. 3. 2023

3.3.2 INTERVJU Z ŽUPANOM OBČINE PUCONCI

Kakšno je po vašem mnenju stanje prehranske samooskrbe v Občini Puconci?

Bom povedal čisto iskreno, stanje je pod pričakovano. Sam vidim lokalno samooskrbo v dveh stebrih. Prvega predstavljajo gospodinjstva, ki določene svoje potrebe pokrivajo z vrtovi ali visokimi gredami, ki so v naših krajih dokaj pogosti. Drugega pa predstavljajo konvencionalne kmetije, ki bi svoje pridelke prodajale v različne zadrage. Osebno pogrešam več dopolnilnih dejavnosti na kmetijah, predvsem ekološke.

Z raziskovalnim delom smo ugotovili, da anketiranci na področju prehranske samooskrbe pogrešajo pomoč občine. Kakšni so lahko ukrepi za pomoč občanom na tem področju s strani občine?

Ukrepi, ki bi bili v okviru občine možni, so spodbujanje uvajanja lokalnih samooskrbnih verig s pomočjo financiranja preko ukrepov SKP-ja, vzpodbujanje mreže ponudnikov, organiziranje različnih delavnic in strokovnih izobraževanj, pomoč pri prijavljanju na razpise za nepovratna sredstva in druge nacionalne razpise s področja kmetijstva in turizma. Cilj bi bilo povečanje obsega dopolnilnih dejavnosti na kmetijah.

Na kakšne načine bi po vašem mnenju lahko pomagali lokalnim ponudnikom in katera od kmetijskih panog ima po vašem mnenju največ možnosti za razvoj?

Mogoče z razvojem lokalne infrastrukture v turistični smeri. Obiskovalci bi po mojem mnenju z veseljem nakupovali lokalne izdelke. Moramo pa poudariti, da je občina izjemno močna na področju vzreje perutnine. V občini imamo okoli osem rejcev perutnine in s tem smo eni najmočnejših v tej panogi v Prekmurju. Na Goričkem bi si želel več ekoloških kmetij in vzreje drobnice. S slednjo bi rešili kar dva problema, pridelava mesa in zaraščanje kmetijskih površin. Naša občina je edina, ki kmetovalce oprosti plačila komunalnih prispevkov pri gradnji hlevov. Tudi poslovna darila lokalnih podjetnikov bi lahko bila sestavljena iz izdelkov lokalnih ponudnikov. Eden izmed boljših ukrepov bi bil tudi uvedba obvezne uporabe 25 % lokalno pridelane hrane v osnovnih šolah.

Občina že organizira tržnico, ki jo pripravljamo pri občinski zgradbi. Tržnico želimo mobilizirati, da bi se vsak mesec pripravila v drugi vasi.

Še eno priložnost vidim na območju dela občine, ki spada v zavarovano območje narave, Krajinski park Goričko. Ta del ima še neizkoriščen potencial. Občani še vedno vidijo na tem območju ovire za opravljanje dejavnosti. Predvsem gričevnati del občine ima potencial za pridelavo bolj zdrave hrane in razvoj naravi prijaznih načinov kmetovanja.

Uroš Kamenšek, župan Občine Puconci, 31. 3. 2023

3.3.3 INTERVJU Z DRŽAVNO SEKRETARKO, PRISTOJNO ZA PODROČJE KMETIJSTVA, HRANE IN RIBIŠTVA

Ali lahko glede na vaše izkušnje ocenite, do kakšne mere je lahko občina z naravnimi danostmi in stopnjo razvoja, kot je občina Puconci, prehransko samooskrbna?

»Sama občina je prehransko težko samooskrbna, lahko pa k njej prispeva. Kmetijski izdelki, ki se v občini pridelujejo, niso končni prehranski izdelki, ampak večinoma surovine za živilsko-predelovalno industrijo. Občina pa lahko spodbuja vzpostavitev krajših prodajnih verig, na primer s

sadjem in zelenjavo, kakor tudi končnimi izdelki, ki se predelajo na dopolnilnih dejavnostih na kmetijah, ter povezovanje ponudnikov za skupno nastopanje na trgu. Z zelenjavo v Sloveniji nismo niti polovično prehransko samooskrbni, vidim pa potencial za povečanje njene proizvodnje na tem območju. Tudi Slovenija kot država je prehransko težko samooskrbna zaradi naravnih danosti. Povečanje prehranske varnosti pa ne pomeni nujno samo povečevanje kmetijskih površin, lahko gre tudi za boljši izkoristek obstoječih površin z izboljšanjem kmetijskih praks in prilagajanjem na podnebne spremembe. To se lahko zagotovi z modernizacijo proizvodnih postopkov, izborom primernejših kultur in izobraževanjem kmetovalcev. Ravninski del občine ima potencial za pridelavo poljščin pa tudi živinorejo, medtem ko del občine spada pod območje zavarovane narave Natura 2000 in ima s tem potencial za ekološko pridelavo, kakor tudi trajne nasade poleg trajnega travinja. Skupna evropska kmetijska politika čedalje več ukrepov namenja trajnostnim in naravi prijaznejšim načinom kmetovanja, kar je priložnost za obdelovalce na območjih Natura 2000. Potencial ravninskega dela občine je lahko še izkoriščanje geotermalne energije za namen ogrevanja rastlinjakov. Razmisliti je potrebno o možnostih, ki jih ponujajo ukrepi SKP, kot je gradnja vodnih zadrževalnikov in izgradnja namakalnih sistemov. Za te ukrepe lahko kmetijska gospodarstva ali lokalna skupnost sredstva črpajo iz državnih in evropskih virov. Eden izmed problemov, ki ga sama opažam, je izseljevanje mladih. Tukaj bi se moralo delati na različnih vrstah spodbud, da bi mladi ostali v tem okolju. Ključno pa je sodelovanje občine z različnimi resorji za zagotavljanje kakovostnega življenjskega prostora na podeželju ob ohranjanju kmetijske in gospodarske dejavnosti. Stanje prehranske samooskrbe se ne sme zmanjšati, ampak moramo ohraniti vsaj trenutno raven.«

Katere so tiste aktivnosti, ki bi jih občina morala razvijati na področju ozaveščanja o prehranski samooskrbi, spodbujanju občanov za pridelavo lastne hrane in pomoči obstoječim lokalnim ponudnikom?

»Obstaja več poti za občino, kako kaj spremeniti. Podpiranje in sodelovanje z lokalnimi ponudniki je ena izmed prvih. Lokalnim ponudnikom lahko občina nudi pomoč pri infrastrukturi in na področju povezovanja.

Ena od možnosti je pri delu z javnimi zavodi, ki so v upravljanju občin. Tam je potrebno dvigniti delež ekoloških izdelkov in izdelkov izbrane kakovosti s poudarkom na lokalno pridelani hrani.

Kot sem že omenila, o prehranski samooskrbi na ravni občine težko govorimo, kajti pokriva manjše območje, čeprav je Občina Puconci ena izmed največjih prekmurskih občin glede na površino. Pomembno je vzpostaviti medobčinsko oziroma regionalno sodelovanje. S sodelovanjem na regionalni ravni je lažje pridobiti sredstva iz različnih razpisov in vzpostaviti skupine proizvajalcev ali ponudnikov, ki potem lahko zagotovijo cenovno konkurenčne in kakovostne izdelke za lokalno uporabo ali kot surovino za prehrambno industrijo. Le s povezovanjem se lahko zagotovi zadostne

količine in izbor izdelkov. Tukaj vidim še velik neizkoriščen potencial. Majhnim ponudnikom je težko najti trg za svoje izdelke, kaj šele širiti njihovo dejavnost. Potrebno bo pa tudi spremeniti razmišljanje potrošnikov. Lokalno pridelana hrana je bolj kakovostna, vendar velikokrat dražja od cenovno ugodnejših izdelkov iz tujine v trgovinah. Če bodo ne samo potrošniki, ampak tudi javni zavodi, turistični in gostinski sektor kupovali pri lokalnih ponudnikih, bodo ti lahko širili proizvodnjo v smeri količin, kakovosti in izbora izdelkov.

Vsak pa lahko prispeva k lastni prehranski samooskrbi, kar je na območju občine tradicionalno. Skoraj vsako gospodinjstvo ima vrt in kakšno sadno drevo. Ohranjati je potrebno znanje in tradicijo, kako pridelati vsaj sezonsko sadje in zelenjavo in dodati znanje o tem, kako jo predelati in skladiščiti.«

Tatjana Buzeti, državna sekretarka, pristojna za področje kmetijstva, hrane in ribištva, 2. 4. 2023

3.4 RAZPRAVA

V raziskovalni nalogi smo analizirali prehransko samooskrbo v občini Puconci in vključili razmišljanje prebivalcev o prehranski samooskrbi v prihodnosti. Zastavili smo si šest hipotez, ki smo jih potrjevali s pomočjo izpolnjenih vprašalnikov prebivalcev občine.

V občini Puconci se po gričevjih in nižinah razprostira 5263 ha obdelovalnih kmetijskih zemljišč. Človek v našem podnebnem pasu potrebuje za zagotovitev potrebnih količin hrane od 2.500 do 3.000 m² obdelovalnih kmetijskih površin. Območje občine Puconci ima po preračunanih vrednostih na prebivalca kar 8.964 m² obdelovalnih kmetijskih površin, na katerih se lahko usmeri v poljedelstvo, živinorejo, vinogradništvo in sadjarstvo. Analiza anketnega vprašalnika je pokazala, da je največ njiv, sledijo travniki in pašniki ter trajni nasadi, najmanj je vrtov.

V hipotezi H1 predvidevamo, da ima manj kot polovica vprašanih v lasti njive, večina jih ima vrtove in več kot polovica trajne nasade, na katerih pridelujejo zelenjavo in sadje, ki pa v celoti ne zadostuje lastnim potrebam. V občini Puconci obdeluje 42 % anketiranih njivske površine, med njimi je večina tistih, ki kmetujejo (86 %) in kmetujejo ob zaposlitvi (82 %). Najmanj njivskih površin imajo zaposleni (65 %). Velika večina anketiranih (87 %) ima v lasti vrtove, na katerih pridelujejo zelenjavo, ki pa ne zadostuje povprečni količini pridelane zelenjave na osebo na leto. 15.168 kg pridelane zelenjave bi na leto zadostovalo le 131 posameznikom, kar pa predstavlja slabo polovico vseh vprašanih. Med 13 % tistih, ki nimajo vrtov, je največ zaposlenih. 54 % vseh vprašanih ima v lastni trajni nasade, na katerih pridelajo 30.893 kg sadja, ki bi zadostovala le 283 posameznikom, v anketo pa je vključenih 254 gospodinjstev, kjer je zajetih več kot 1.000 prebivalcev občine. Največ

trajnih nasadov imajo v lasti tisti, ki kmetujejo (71 %), kmetujejo ob zaposlitvi (64 %), manj kot polovico pa upokoјenci in nezaposleni. Glede na analizo rezultatov lahko hipotezo H1, kjer smo predvidevali, da ima manj kot polovica vprašanih v lasti njive, večina vrtove, manj kot polovica pa trajne nasade, na katerih pridelajo zelenjavo in sadje, ki pa v celoti ne zadostuje lastnim potrebam, v celoti potrdimo.

Meso v prehrani človeka predstavlja pomemben vir različnih hranil, zato smo v hipotezi H2 predvidevali, da je proizvodnja mesa med anketiranci precej visoka, predvsem menimo, da izstopa perutnina. Pridobljeni podatki kažejo, da 24 % vseh anketiranih prideluje meso. S pridelovanjem mesa se ukvarja 57 % kmetovalcev, s 45 % sledijo zaposleni, ki kmetujejo, ter z 31 % upokoјenci in nezaposleni. Meso proizvaja še 20 % zaposlenih. 5 % anketiranih vzreja perutnino, med njimi je glede na status aktivnosti največ upokoјencev in nezaposlenih ter kmetovalcev. Največ vprašanih (21 %) vzreja prašičje meso. V občini se je po podatkih zbirnih vlog KGZS Murska Sobota v letu 2022 vzrejalo skupno 3.467 perutninski živali, kar je skoraj dvakrat manj prašičev kot perutnine. Manj od perutninskega mesa se pridelava le ovčjega in kozjega mesa. Navedeni podatki se od slovenskega povprečja zelo razlikujejo. Perutnina je namreč najbolj pogosta za rejo. V letu 2021 smo v državi pridelali 12 % več perutninskega mesa, kakor ga potrebujemo. Svinjskega mesa imamo v državi za več kot polovico premalo, zato bo treba dodatno spodbujati vzrejo prašičev. Po analizi podatkov lahko oba dela hipoteze H2 zavržemo, saj je namreč delež tistih, ki pridelujejo meso, le 24 %, perutnine pa le 5 %.

Vzreja živali potrebuje svoj čas, ki ga je dandanes ob službenih obveznostih težko najti. Zato smo s hipotezo H3 predvidevali, da obstaja večja statistična razlika pri vzreji živali med tistimi, ki so zaposleni in kmetujejo, ter med tistimi, ki samo kmetujejo. Glede na primerjavo zbranih podatkov vidimo, da je razlika med deležem tistih, ki ob redni zaposlitvi še kmetujejo in se ukvarjajo z vzrejo živali (45 %) in tistimi, ki se ukvarjajo samo s kmetovanjem in vzrejo živali (57 %), zelo majhna (12 %). Hipotezo H3 zavržemo, saj je statistična razlika 12 % zanemarljiva.

Za anketirance biti samooskrben pomeni, da imajo obdelovalne površine za pridelavo zelenjave in sadja ter da zadovoljijo svoje potrebe po hrani z lastno ali lokalno pridelavo. Prehranska samooskrba jim je zelo pomembna na vseh nivojih samooskrbe. Ocenili so tudi, da v prihodnosti prehransko samooskrbo v občini Puconci zagotovo lahko dosežemo, vendar le z ozaveščanjem občanov in s finančno vzpodbudo za nakup zemljišč, semen, sadik, kmetijske mehanizacije itd. Kot glavni dejavnik za opuščanje kmetijstva navajajo pomanjkanje časa, finančnih sredstev, nezainteresiranost mlajšega prebivalstva in preveč fizično napornega dela.

V hipotezi H4 smo si zastavili, da je največji delež tistih, ki nimajo želje po lastni prehranski samooskrbi, zaposlenih, starih od 26 do 40 let. Ugotovili smo, da želje po povečanju prehranske samooskrbe nima 16 % anketiranih. Analiza je pokazala, da je največji delež anketirancev (41 %), ki nima želje po lastni prehranski samooskrbi, tistih, ki so zaposleni in stari od 41 do 60 let. Drug najvišji delež predstavlja 34 % tistih, ki so zaposleni in stari od 26 do 41 let. Glede na zbrane podatke hipotezo H4 zavržemo, saj je največji delež tistih, ki nimajo želje po lastni samooskrbi, zaposlenih, starih od 41 do 60 let.

S hipotezo H5 smo domnevali, da obstajajo statistično pomembne razlike med statusom zaposlitve anketirancev in njihovimi načrti za prihodnost prehranske samooskrbe. Ugotovili smo, da 28 % anketiranih razmišlja o povečanju pridelave sadja in zelenjave, 11 % pa o povečanju vzreje živali. 25 % vprašanih bo verjetno opustilo vzrejo živali, medtem ko je ta delež pri pridelavi sadja veliko manjši (5 %). Kmetovalci (28 %), zaposleni, ki kmetujejo (37 %), in zaposleni (29 %) razmišljajo o povečanju površin za pridelavo sadja in zelenjave, medtem ko več kot polovica upokojencev in nezaposlenih o povečanju površin za pridelavo sadja in zelenjave ne razmišlja. O povečanju vzreje živali razmišlja 71 % kmetovalcev, 28 % tistih, ki so zaposleni in kmetujejo, ter le 8 % zaposlenih. Zmanjšanje pridelave sadja in zelenjave je pri vseh vprašanih precej zanemarljivo. Zmanjšalo ali opustilo vzrejo živali bi 27 % zaposlenih, 19 % zaposlenih, ki kmetujejo, in 14 % kmetovalcev. Presenetil nas je visok delež nezaposlenih (77 %), ki sploh ne razmišlja o vzreji živali oz. bo vzrejo v prihodnosti opustil (35 %). Bistvene statistično pomembne razlike med starostjo in statusom zaposlitve anketirancev in njihovimi načrti za prihodnost prehranske samooskrbe ni zaznati.

Glede na vse analizirane podatke hipotezo H5 zavržemo, saj se želje anketirancev za prihodnost v veliki meri skladajo.

Zaradi premajhnega ozaveščanja prebivalstva in nižjih cen živil v trgovinah smo v hipotezi H6 predvidevali, da razmeroma majhen delež prebivalcev občine nakupuje pri lokalnih ponudnikih. Z vprašalnikom smo ugotovili, da anketiranci najpogosteje nakupujejo v trgovinah. Manj kot polovica (37 %) jih nakupuje pri lokalnih ponudnikih, med najpogostejšimi odgovori so bili na Kmetiji Šukar in Puhanca ter pri čebelarstvu Car. 35 % pa jih pridelava veliko doma. Velika večina vprašanih bi v prihodnosti povečala nakupe pri lokalnih ponudnikih, kjer bi najpogosteje povpraševali po različnih vrstah zelenjave. Odgovor lahko povežemo z vprašanjem o količini pridelane zelenjave, iz katerega je razvidno, da je ta v primerjavi z ostalimi kmetijskimi proizvodi precej majhna. Prav tako si občani želijo več ponudnikov mesa in sadja. Na podlagi rezultatov anketnega vprašalnika hipotezo H6, v kateri smo predvidevali, da razmeroma majhen delež prebivalcev občine nakupuje pri lokalnih ponudnikih, potrdimo.

4 ZAKLJUČEK

V raziskovalni nalogi smo obravnavali tematiko prehranske samooskrbe, ki bo zaradi političnih, gospodarskih in podnebnih sprememb vedno bolj pridobivala na pomembnosti. Zanimalo nas je, kakšna je prehranska samooskrba prebivalcev občine Puconci in kaj se bo z njo dogajalo v prihodnosti.

Osnova za prehransko samooskrbo so obdelovalne površine, na katerih uspevajo kulturne rastline. Obpanonske pokrajine, kjer se nahaja Občina Puconci, že od nekdaj veljajo za zelo pomembno agrarno pokrajino. Prepletanje gričevij z nižino omogočajo razvoj več različnih kmetijskih dejavnosti, kjer lahko pridelajo različne kmetijske proizvode za potrebo prebivalstva. Celinsko podnebje z vročimi poletji in viškom padavin ravno v obdobju poletja, ko rastline potrebujejo vodo za rast, omogočajo pridelavo različnih rastlin. V zadnjih letih pokrajino pesti suša, katere posledico pa nekateri rešujejo z namakalnimi sistemi in s prilagajanjem kmetovanja. Kljub zelo rodovitni prsti, finančnim spodbudam in svetovanji z izobraževanji s strani številnih institucij območje še vedno pesti zemljiška razdrobljenost in zadnja leta predvsem opuščanje kmetovanja. Ogozdovanja, ozelenjevanja, pozidovanja ali zmanjšanja obdelovalnih površin ne smemo dopustiti, ker so potrebe po hrani čedalje večje. Če bomo želeli uživati kakovostno hrano, si jo bomo morali pridelati sami. Pridelavo bomo zaradi podnebnih sprememb morali spremeniti in prilagoditi. Vsa naša dejanja pa se bodo morala ravnati po načelih trajnostnega razvoja.

V občini Puconci ugodno celinsko podnebje, rodovitna prst in razgiban relief dopuščajo raznoliko pridelavo kmetijskih proizvodov. Človek v našem podnebnem pasu potrebuje za zagotovitev potrebnih količin hrane od 2.500 do 3.000 m² obdelovalnih kmetijskih površin. Območje občine Puconci ima po preračunanih vrednostih na prebivalca kar 8.964 m² obdelovalnih kmetijskih površin, na katerih se lahko usmeri v poljedelstvo, živinorejo, vinogradništvo in sadjarstvo. Glede na podatke ankete ima večina anketiranih lastne vrtove, na katerih si lahko prideluje raznovrstno zelenjavo, ki pa po naših preračunih ne zadostuje za lastne potrebe. Manjša količina je tudi pri pridelavi sadja in krompirja, kar pa sovпада s podatki samooskrbe v Sloveniji. Zelo močna je v pridelavi poljščin, manj pa v vzreji živine. Ugotovili smo, da je v nasprotju s slovenskim povprečjem delež prebivalstva, ki se ukvarja z vzrejo živali, majhen in da se prideluje največ svinjine. Rezultati sovpadajo tudi s podatki, ki smo jih prejeli iz KGZS Murska Sobota. Presenetil nas je podatek, da je največ prebivalcev, ki nima želje po lastni samooskrbi, zaposlenih, starih od 41 do 60 let. Želje po povečanju prehranske samooskrbe prav tako nimajo tisti, ki so se po statusu aktivnosti opredelili kot nezaposleni. Ugotovili smo, da skoraj tretjina anketiranih razmišlja o povečanju pridelave sadja in zelenjave,

medtem ko je več tistih, ki v prihodnosti razmišljajo o opuščanju vzreje živine. Dolgoročno to ne bo ugodno vplivalo na lokalno samooskrbo, saj se bo povpraševanje po mesu večalo, ponudbe v občini pa ne bo. Vendar rezultate ankete ne smemo posplošiti, saj je vzorec zajemal le 4,3 % prebivalcev občine. Natančnejši podatki bi bili zagotovo, če bi opravili terensko delo s popisovanjem.

V občini si želimo varno prihodnost, zato bo potrebno razmisliti o različnih spodbudah za pridelavo in proizvodnjo kmetijskih proizvodov. Lokalni ponudniki bodo s časom le pridobivali na pomenu, saj si bo vse več ljudi želelo doma pridelane hrane, kar bo v prihodnosti marsikateremu lokalnemu pridelovalcu odprlo vrata za uspeh. Občina bi lahko na podlagi rezultatov ankete raziskavo razširila in zajela večji del občanov, s pomočjo katerega bi pripravila načrt lokalne prehranske samooskrbe. Glede na potrebe občanov bi lahko prilagodili lokalno ponudbo in jo razširili tudi v kraje izven občine. Tržnico, ki jo organizira občina na svojem dvorišču, bi lahko organizirala pogostejše s kroženjem po vaseh občine in veliko več vložila v promocijo ponudnikov, kakor tudi prehranske samooskrbe na splošno. Po uvedbi sprememb, ki so jih predlagali občani, bi se anketa lahko v določenem obdobju ponovila. S primerjavo podatkov bi oblikovali smernice, kako ravnati v prihodnje.

Kot pozitivno lahko ocenimo tudi predstavitev rezultatov raziskovalnega dela županu Občine Puconci in državni sekretarki na Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Čeprav občina ne more biti v celoti prehransko samooskrbna, sta oba podala uresničljive predloge za povečanje le-te. S povezovanjem ponudnikov na regionalnem nivoju, razvojem kmetijstva in ozaveščanjem javnosti o prednosti lokalno pridelane hrane bodo ponudniki lahko razvijali in širili svojo dejavnost. Premišljeno je potrebno izkoristiti naravne danosti in finančne mehanizme na lokalni, državni in evropski ravni.

Lokalni ponudniki omenjajo, da njihovi kupci prihajajo iz vse Slovenije in tudi iz drugih držav, majhen je pa delež lokalnih kupcev. Tistih, ki iščejo kakovostne izdelke je vedno več, zato nekateri izmed ponudnikov razmišljajo o širjenju proizvodnje. Kot panogo, ki jo naj razvija občina, izpostavljajo turizem, ki bi zagotovo koristila pri povečanju prodaje številnih lokalnih proizvodov.

Veliko lahko prispevajo tudi ozaveščeni občani, ki z nakupi podpirajo lokalne ponudnike. Ti lahko širijo proizvodnjo, kupci pa uživajo bolj zdravo in kakovostno hrano.

5 VIRI IN LITERATURA

1. Bačič, D. (januar 2023). Osebna komunikacija.
2. Bergant, K., Kajfež-Bogataj, L., Sušnik, L., Cegnar T., Črepinšek, Z., Kurnik, B., Dolinar, M., Gregorič, G., Rogelj, D., Žust, A., Matajc, I., Zupančič, B. in Pečenko, A. (2004). *Spremembe podnebja in kmetijstvo v Sloveniji*. Sušnik, A. (ur.). Agencija Republike Slovenije za okolje <https://tinyurl.com/2nh6t3d7>
3. Bračič, D., (ur.). Balažic, J., Dešnik, S., Drvarič, B., Harkai, Š., Horvat, M., Just, F., Konkolič, J., Kuzmič, F., Nemec, E., Novak, L. in Štraus, S. (2021). *Občina Puconci, Občina Puconci*. Druga izdaja Zbirka Monografije.
4. Buzeti, T. (2. 4. 2023). Osebna komunikacija.
5. Čebelarsko društvo Puconci. *Bilten ob 70. obletnici društva*. 8. 10. 2022. Čebelarsko društvo Puconci. <https://drive.google.com/file/d/1sskEGPx7Vl6Rj7A0llNRr0M9FOtqLY09/view>
6. Dervarič, A. (januar, februar 2023). Osebna komunikacija.
7. Državni Svet RS. (april 2022). *Je kriza v Ukrajini razgalila nemoč slovenske samooskrbe?* <https://drugidom.si/post/633114/je-kriza-v-ukrajini-razgalila-nemoc-slovenske-samooskrbe>
8. Greenpeace Slovenija. (24. 4. 2020). *Zeleni odgovor na krizo Covid-19*. <https://www.greenpeace.org/slovenia/blog/2753/blog-zeleni-odgovor-na-krizo-covid-19/>
9. Habjanič, A. (11. 11. 2022). *Slabe vremenske razmere močno vplivale na stopnji samooskrbe s sadjem in medom*. <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/10701>
10. Husejnović, K. (18 .5. 2020). *Covid-19 kot povod za večjo prehransko samooskrbo*. Dom in vrt. <https://www.dominvrt.si/rubrika/okolje/koronavirus-in-samooskrba.html>
11. Jeršin Tomassini, K. in Janžekovič, M. (b. d.). I-učbenik za geografijo v 9. razredu osnovne šole. *Pogoji za razvoj kmetijstva*. Ministerstvo za izobraževanje, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo. <https://eucbeniki.sio.si/geo9/2627/index2.html>
12. Klun, M. in Slabe Erker R. (2012). *Zaznavanje razvoja trajnostnega kmetijstva*. <https://cepar.fu.uni-lj.si/index.php/CEPAR/article/view/220>
13. Kamenšek, U. (31. 3. 2023). Osebna komunikacija.
14. Kmetija Puhanca (b. d.). <https://kmetija-puhanca.si/>
15. Kmetija Vlaj (b. d.). <https://kmetija-vlaj.si/>
16. Kralj Serša, M., Jeršin Tomassini K. in Nemec L. (b. d.). I-Učbenik za geografijo v 1. letniku gimnazije. *Trajnostni razvoj*. Ministerstvo za izobraževanje, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo. <https://eucbeniki.sio.si/geo1/2558/index.html>
17. Koltai, T. (2017). *Spreminjanje rabe tal v pomurski statistični regiji med letoma 2000 in 2017* [Magistrsko delo]. Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta.
18. Ministerstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (7. 5. 2020). *Pomen lokalne hrane in načelo kratkih verig v dobavi živil*. <https://tinyurl.com/2pl84rve>
19. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. (11. 5. 2021a). *Podnebne spremembe in obvladovanje tveganj v kmetijstvu*. <https://tinyurl.com/2kkfzrs2>
20. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. (2021b). *Strateški načrt skupne kmetijske politike 2023–2027 za Slovenijo*. <https://tinyurl.com/2pr5ejx8>

21. Petelin, G. (2010). *Obseg samooskrbne pridelave na vzorcu kmetijskih gospodarstev in tipologija samooskrbnih kmetijskih gospodarstev v Sloveniji* [Diplomsko delo]. Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta.
22. Petrovič, A. (januar, februar 2023). Osebna komunikacija.
23. Plut, D. (2012). *Prehranska varnost planeta in Slovenije*. Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani. <https://journals.uni-lj.si/Dela/article/view/dela.38.1.5-23/726>
24. Pristno pomursko. Mlečni izdelki – kmetija Šukar [video]. YouTube. <https://tinyurl.com/2hcdbsbw>
25. Računsko sodišče Republike Slovenije. (8. 12. 2021). *Revizijsko poročilo, Zagotavljanje se prehranske samooskrbe*. <https://tinyurl.com/295s5n3d>
26. Raspor, P. (ur.). (2019). *Prednosti in slabosti v načinih preskrbe s hrano*. Mednarodni inštitut ECPD za trajnostni razvoj, prostorsko načrtovanje in okoljske študije. <https://tinyurl.com/2jab38on>
27. Samooskrba. V Slovar slovenskega knjižnega jezika (2. dopolnjena in deloma prenovljena izd.). <https://fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=130&View=1&Query=samooskrba>
28. Statistični urad Republike Slovenije. (b. d.). <https://pxweb.stat.si/SiStat/sl>
29. Sušnik, A., Vlahović, Ž., Moderc, A. in Habič, B. (28. 6. 2021). *Kmetijske suše*. ARSO.GOV.SI. <http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/kmetijske-suse?tid=101>
30. Svet Evropske unije. (31. 1. 2023). *Skupna kmetijska politika* <https://tinyurl.com/yyu87lqi>
31. Svet Evropske Unije. (b. d.). *Infografika – Kako je ruska invazija v Ukrajini še poslabšala svetovno prehransko krizo*. <https://tinyurl.com/2y4p5yhy>
32. Svetin, I. (31. 3. 2022). *Hrana v Sloveniji. Samooskrba s hrano in uvoz hrane v Slovenijo*. <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/10236>
33. Šehić, D. [Denis], Šehić D. [Damir], Šehić, M. *Geografski atlas Slovenije, Zbirka atlasov za šolo in dom*, Ljubljana 2010, DZS založništvo in trgovina.
34. Šrok D., Poglajen J. in Makoter T. (1981). *Tla selekcije Murska Sobota 1. in 2. Maribor*. Kmetijski zavod.
35. Šubič, P. (24. 12. 2022). *Tako se bo spreminjalo kmetijstvo v Evropski uniji do leta 2032*. Agrobiznis. <https://tinyurl.com/ycjkn5at>, 24. 12. 2022.
36. Šukar, G. (29. 3. 2023). Osebna komunikacija.
37. Travnikar, T., Bedrač, M., Bele, S., Brečko, J., Cunder, T., Hiti Dvoršak, A., Krožar, M., Moljk, B., Verbič, J. in Zagorc, B. (2022). *Slovensko kmetijstvo v številkah. Kmetijski inštitut Slovenije*. <https://tinyurl.com/2f3osx4o>
38. Vlaj, V. (31. 3. 2023). Osebna komunikacija.
39. Zakon o kmetijstvu (ZKme-1). (2008). Uradni list RS, št. 45/08, 57/12, 90/12 – ZdZPVHVVR, 26/14, 32/15, 27/17, 22/18, 86/21 – odl. US, 123/21, 44/22, 130/22 – ZPOmK-2
40. Žnidarič, D., (2016). *Prehranska Samooskrba v luči trajnostnega razvoja v Sloveniji*, http://www.bc-naklo.si/fileadmin/visja_sola/2016/1sekcijaKmetijstvo/16_Znidaric_S.pdf

PRILOGE

PRILOGA 1: ANKETNI VPRAŠALNIK

Spoštovani!

Moje ime je Živa in sem učenka devetega razreda Osnovne šole Puconci. V okviru raziskovalne naloge, ki jo delam pod mentorstvom učiteljice za geografijo, želim raziskati prehransko samooskrbo v občini Puconci.

Vprašalnik, ki je anonimen, je namenjen prebivalcem občine Puconci. Odgovori, ki bodo nastali pri raziskavi, bodo uporabljeni v raziskovalne namene. Vaše sodelovanje je za raziskavo ključno, saj lahko le tako dobim vpogled v samooskrbo naše občine.

Za vaše sodelovanje se vam prijazno zahvaljujem.

Anketa je odprta od 11. 1. 2023 do 17. 1. 2023.

Q1 - Vaš spol:

- ☐ ženski
- ☐ moški

Q2 - Vaša starost:

- ☐ do 18 let
- ☐ od 19 do 25 let
- ☐ od 26 do 40 let
- ☐ od 41 do 60 let
- ☐ nad 61 let

Q3 - Status aktivnosti:

- ☐ dijak/študent
- ☐ zaposlen
- ☐ zaposlen in kmetujem
- ☐ kmetovalec (zaposlen na kmetiji)
- ☐ upokojenec
- ☐ nezaposlen

Q4 - Število članov vašega gospodinjstva:

- ☐ 1 član
- ☐ 2 člana
- ☐ 3 člani
- ☐ 4 člani
- ☐ 5 članov ali več

Q5 - V katerem kraju občine Puconci bivate:

BEZNOVCI	LEMERJE	PUCONCI
BODONCI	MAČKOVCI	PUŽEVCI
BNOKRAČI	MOŠČANCI	STRUKOVCI
BREZOVCI	OTOVCI	ŠALAMENCI
DANKOVCI	PEČAROVCI	VADARCI
DOLINA	POZNANOVCI	VANEČA
GORICA	PREDANOVCI	ZENKOVCI
KUŠTANOVCI	PROSEČKA VAS	

Q6 - Kaj za vas pomeni biti prehransko samooskrben?

Možnih je več odgovorov

- ☐ Imeti obdelovalne površine za pridelavo zelenjave in sadja.
- ☐ Zadovoljiti svoje potrebe po hrani z lastno ali lokalno pridelavo rastlinske in živalske hrane.
- ☐ Z nakupi živilskih proizvodov podpirati lokalne ponudnike in tako ohranjati delovna mesta.
- ☐ Biti neodvisen od drugih ponudnikov glede nabave in cene hrane ter naravnih ali drugih katastrof.
- ☐ Imeti dostopnost do različnih virov hrane, s katerimi zaužijemo dovolj hranljivih snovi.
- ☐ Zdrav, varen in kakovosten način življenja.

Q7 - Ocenite pomembnost samooskrbe za naslednje tri nivoje:

	Nepomembno	Niti pomembno niti nepomembno	Pomembno
Kako pomembna je za vas samooskrba na nivoju države?	☐	☐	☐
Kako pomembna je za vas samooskrba na nivoju občine?	☐	☐	☐
Kako pomembna je za vas lastna samooskrba?	☐	☐	☐

Q8 - Kako bi želeli povečati samooskrbo, če bi imeli to možnost?

Možnih je več odgovorov

- ☐ Kupili ali najeli bi obdelovalne površine.
- ☐ Povečali bi obseg pridelave sadja.
- ☐ Povečali bi obseg pridelave zelenjave.
- ☐ Povečali bi vzrejo perutnine.
- ☐ Povečali bi vzrejo goveda.
- ☐ Povečali bi vzrejo prašičev.
- ☐ Ukvarjati bi se pričeli s čebelarstvom.
- ☐ Nimam želje po povečanju stopnje prehranske samooskrbe.
- ☐ Drugo:

Q9\ _ 2 - Zapišite, kolikšna je površina vaših zemljišč v arih (ar) glede na namen rabe. V primeru, da ne razpolagate z zapisano rabo tal, to označite s številom 0.

	DA	NE	Površina (ar)
Vrtovi	☐	☐	
Njive	☐	☐	
Trajni nasadi (sadovnjaki, vinogradi ...)	☐	☐	
Travniške površine	☐	☐	
Druge kmetijske površine	☐	☐	

Q10 - Vrste kmetijskih proizvodov.

1. V prvem delu tabele označite, katere izmed navedenih kmetijskih proizvodov pridelujete.
2. V stolpec na desni strani zapišite, koliko kilogramov določenega proizvoda pridelate na leto. V primeru, da določenega proizvoda ne pridelujete, to označite s številom 0.

	DA	NE	Količina v kilogramih (kg)
Zelenjava	☐	☐	
Krompir	☐	☐	
Sadje	☐	☐	
Meso	☐	☐	
Jajca	☐	☐	
Med	☐	☐	
Žito, koruza, ajda	☐	☐	
Mleko	☐	☐	
Bučno olje	☐	☐	
Drugo:	☐	☐	

Q11 - Vrsta proizvodnje mesa.

1. V prvem delu tabele označite, katere vrste mesa pridelujete.
2. V stolpec na desni strani zapišite, koliko kilogramov določenega mesa pridelate na leto. V primeru, da določenega proizvoda ne pridelujete, to označite s številom 0.

	DA	NE	Količina v kilogramih (kg)
Goveje	☐	☐	
Prašičje	☐	☐	
Perutninsko	☐	☐	
Kozje/ovčje	☐	☐	
Konjsko	☐	☐	
Drugo:	☐	☐	

Q12 - Ocenite verjetnost, da boste v naslednjih treh do petih letih:

	Zelo malo verjetno	Malo verjetno	Niti verjetno niti malo verjetno	Verjetno	Zelo verjetno
Povečali zemljiške površine ali izkoristili lastne površine za pridelavo zelenjave in sadja.	☐	☐	☐	☐	☐
Povečali obseg vzreje živali.	☐	☐	☐	☐	☐
Zmanjšali ali opustili pridelavo zelenjave in sadja.	☐	☐	☐	☐	☐
Zmanjšali ali opustili vzrejo živali.	☐	☐	☐	☐	☐
Povečali nakupe hrane pri lokalnih ponudnikih.	☐	☐	☐	☐	☐
Nimam možnosti lastne samooskrbe.	☐	☐	☐	☐	☐

Q13 - Ali menite, da lahko v občini Puconci dosežemo prehransko samooskrbo?

- ☐ Na ravni občine imamo že doseženo prehransko samooskrbo.
- ☐ Zagotovo lahko dosežemo, vendar le z ozaveščanjem občanov ter finančno vzpodbudo za nakup zemljišč, semen, sadik, kmetijske mehanizacije itd.
- ☐ Lahko dosežemo, vendar je potrebna s strani občine strategija za lokalno samooskrbo.
- ☐ Tega na ravni občine ni mogoče doseči, saj se zmanjšuje število kmetovalcev in obdelovalnih zemljišč, povečuje pa se število naravnih in drugih katastrof.
- ☐ Drugo:

Q14 - Kaj po vašem mnenju predstavlja glavni vzrok za opuščanje lastne samooskrbe?

Odgovor zapišite v spodnje okence.

Q15 - Kje nakupujete večino osnovnih živil?

Možnih je več odgovorov

- ☐ Večinoma pridelamo doma.
- ☐ Pri lokalnih ponudnikih.
- ☐ Na tržnicah.
- ☐ V trgovinah.
- ☐ Drugo:

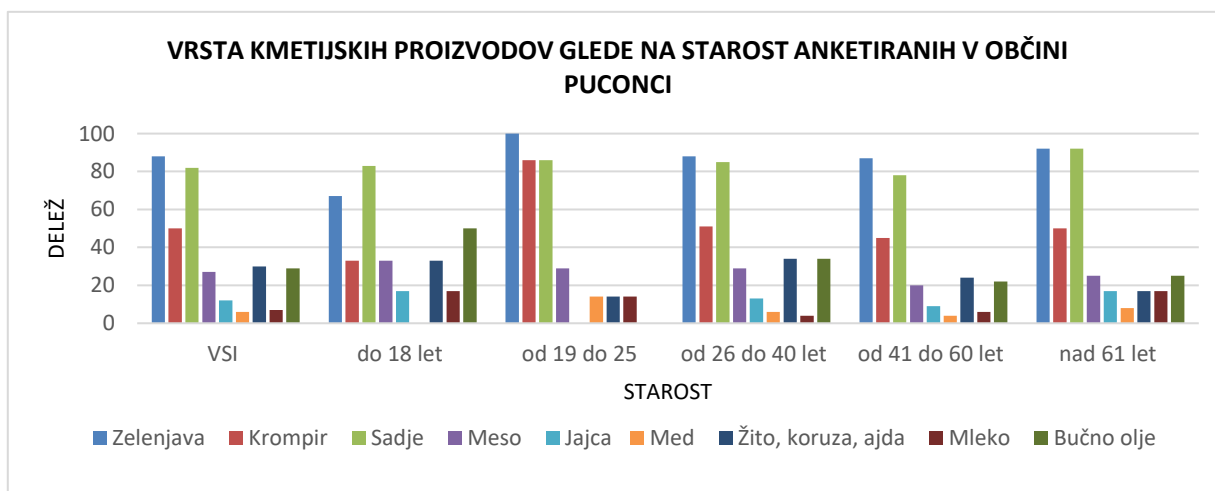
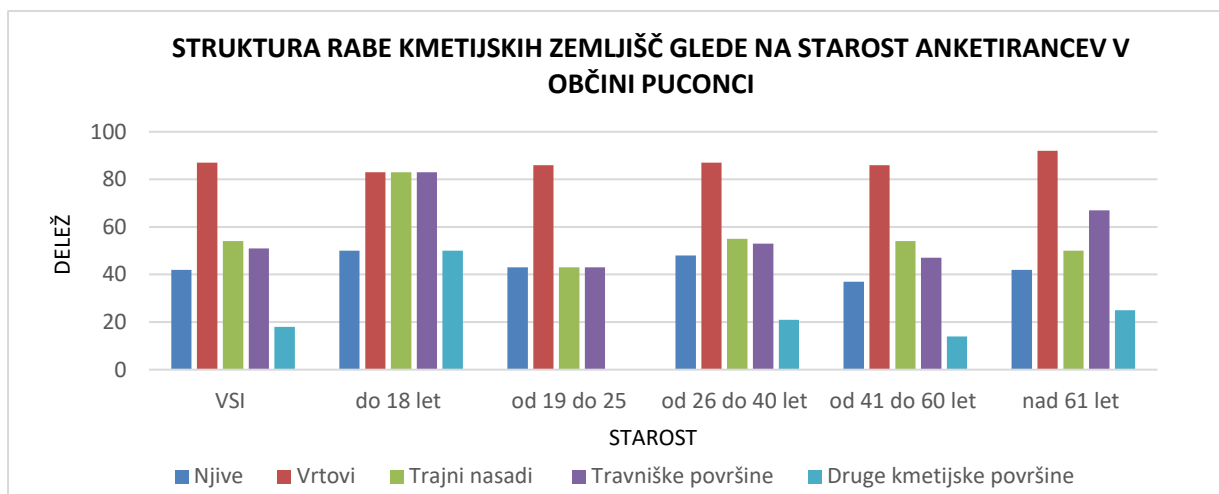
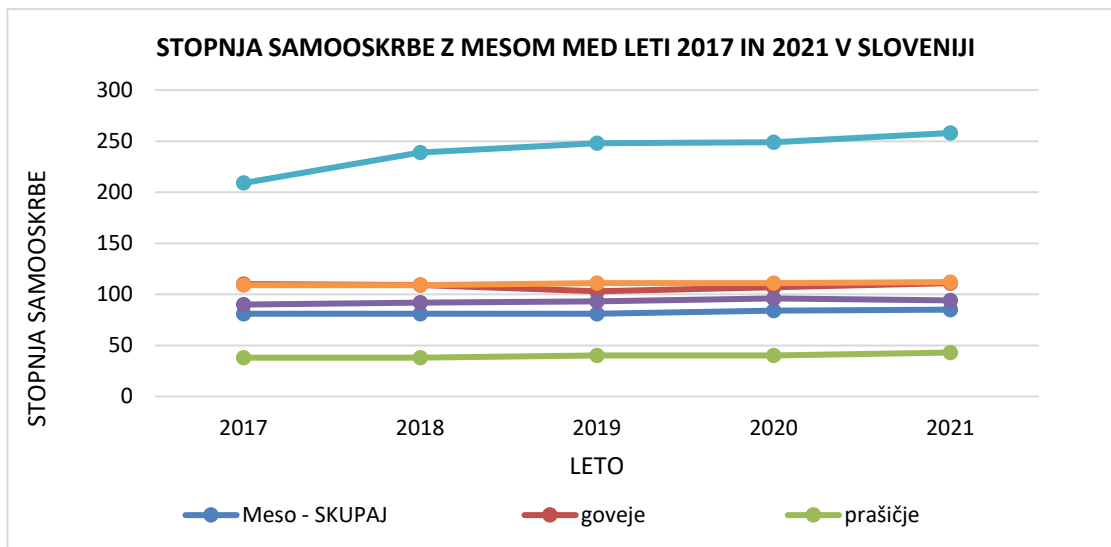
Q16 - V spodnji okvirček zapišite, pri katerih izmed lokalnih ponudnikov nakupujete.

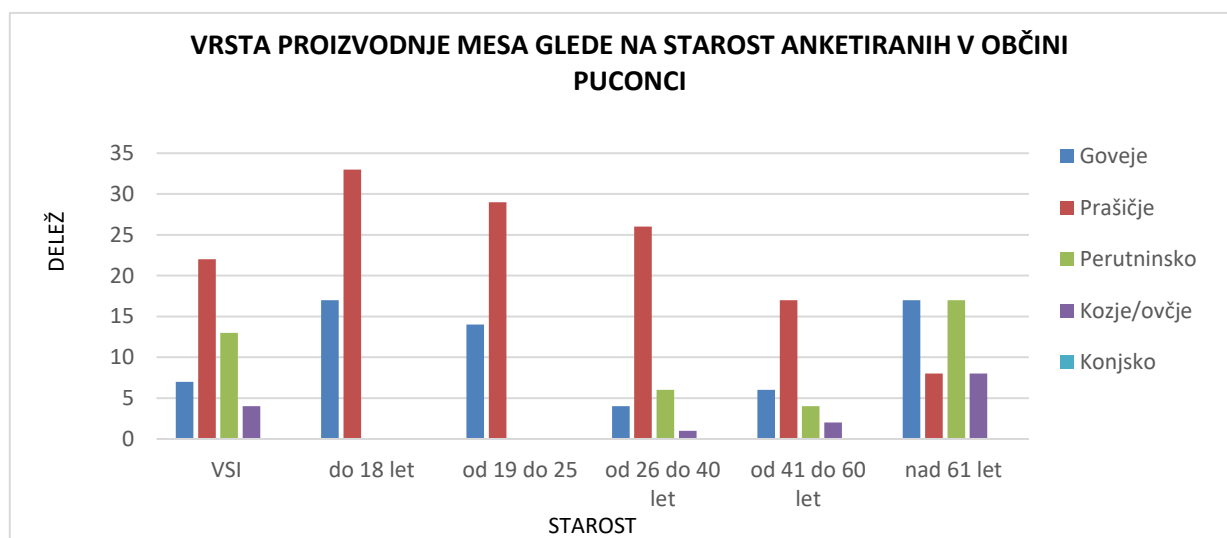
Npr. Kmetija Puhanca, Čebelarstvo Car, Kmetija Vlaj, Čebelarstvo Kuhar, Kmetija Šukar, Sezona s. p., Integrirana pridelava zelenjave Kuzma itd. (Vir: Spletna stran Občine Puconci, Razvojni zavod Občine Puconci)

Q17 - V stolpcu označite, pridelavo katerih kmetijskih proizvodov si v občini Puconci želite še več, ter navedite vrsto posameznega proizvoda.

	Potreba po proizvodu	Vrste proizvodov
Zelenjava	☐	
Krompir	☐	
Sadje	☐	
Meso	☐	
Jajca	☐	
Med	☐	
Žito	☐	
Mleko	☐	

PRILOGA 2: GRAFIKONI UPORABLJENI V RAZISKOVALNI NALOGI

PRILOGA 3: DOPOLNILNE DEJAVNOSTI NA KMETIJI OBČINA PUCONCI

Dejavnosti in število dejavnosti (to so dejavnosti, ki so priglašene na Upravni Enoti po skupinah). Kmetija ima lahko priglašeni več dejavnosti.

VRSTA DOPOLNILNE DEJAVNOSTI	ŠTEVILO
Peka na kmetiji	3
Turizem na kmetiji: vinotoč, izletniška kmetija, turistična kmetija z nastanitvijo	8
Zakol živali	1
Storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo in opremo ter ročna dela	44
Predelava primarnih kmetijskih pridelkov: predelava mlevskih izdelkov, predelava semen oljnih rastlin, predelava mleka, mesa, predelava sadja in zelenjave, predava medu, predelava zelišč	31
Prikaz del, svetovanje, organizacija delavnic iz kmetijske, gozdarske in dopolnilne dejavnosti	12
Prodaja kmetijskih pridelkov in izdelkov s kmetij	12
Opravljanje dopolnilne dejavnosti povezane s tradicionalnimi znanji na kmetiji, storitvami oziroma izdelki	3

PRILOGA 4: ZBIRNE VLOGE V LETU 2022

Občina Puconci, površine v ha, število kmetijskih gospodarstev, kmetijska gospodarstva z rejo živali

Površine od do ha	Število kmetijskih gospodarstev	Kmetijska gospodarstva z rejo živali
Od 0 do 2 ha	30	13
Od 2 do 5 ha	62	31
Od 5 do 10 ha	48	38
Od 10 in več ha	45	38
Skupaj	185	120

PRILOGA 5: KMETIJSKI PROIZVODI GLEDE NA ANKETIRANCE V OBČINI PUCONCI

KMETIJSKI PROIZVOD	KG V OBČINI PUCONCI	POVPREČJE NA LETO NA OSEBO V SLOVENIJI	ZA KOLIKO LJUDI?
Zelenjava	15168 kg	63 kg	904
Krompir	56940 kg	116 kg	131
Sadje	30892 kg	109 kg	283
Meso	465780 kg	89 kg	5233
Jajca	9172 kg	11 kg	834
Med	9200 kg	0,6 kg	15.333
Žito, koruza, ajda	6714810 kg	115 kg	58.389
Mleko	59300 kg	204 kg	2937
Bučno olje	44063 kg	0,5 kg	88.126